

NÉPRAJZI LÁTÓHATÁR

A Györffy István Néprajzi Egyesület folyóirata

2004
1-2. szám



Tartalom

XIII. ÉVF. 2004. 1–2. SZÁM

LÁTÓHATÁR – „KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG, KULTURÁLIS PÁRBESZÉD: KOLOZSVÁR” (Patrimoine et dialogue entre les cultures) 1.

Verebélyi Kincső: <i>Kulturális örökség, kulturális párbeszéd</i>	5
Telenkó Bazil Mihály: <i>A házsongárdi temető térszerkezete</i>	9
Dallos Csaba: <i>Kolozsvár magyar kiségyháza</i>	29
Jakab Albert Zsolt: <i>A falfirkálás létmódja Kolozsváron</i>	47
Lovas Kiss Antal: <i>Meghatározó jegyek Kolozsvár táplálkozáskultúrájában</i>	83

VIDÉKEINK MŰVELTSÉGE

Csáky Károly: <i>„Szentasszonyok” egy faluközösség életében</i>	115
Bánkiné Molnár Erzsébet: <i>Erdők a Jászkun területben</i>	133
Illés Gabriella: <i>Útmutató Bihardiószeg földrajzi neveinek adattárához</i>	139

LÁTLELET

Kész Margit: <i>A köszvény gyógyítása a kárpátaljai Nevetlenfaluban</i>	167
---	-----

MAGUNKRÓL

Viga Gyula: <i>Bodó Sándor hatvanéves</i>	175
---	-----

A falfirkálás létmódja Kolozsváron

JAKAB ALBERT ZSOLT

Vandalizmus, primitivizmus megnyilvánulása, nyugatizemét-import, a globalizmus negatív hozadéka – mind olyan minősítő megjegyzések, amelyek állandó jelzőkként funkcionálnak a firkálásról, graffitiról szóló mindennapi beszédben. A graffiti tudományos vizsgálatokor azonban félre kell tenni az esztétikai értékítéleteket, el kell tekinteni az azokat kifejező fogalmi kategóriáknak a használatától. A kutató számára más is jelent, másképpen adott, nem csupán „barbár” ez a kultúra, amely az emberiség egyik legnagyobb vívmányához, az írásbeliséghez köthető. El lehet-e, el kell-e ítélni ezt a beszédmódot, csupán mert az általunk olyannyira fetisizált és elfogadott kultúráképet, amelyet ünneplőbe öltöztünk, kiszíneztünk és amellyel azonosultunk, a férces felével akasztja fel? Céлом a továbbiakban ezt a kultúrát kutatóként vizsgálni, létmódját értelmezni egyetlen város terében. Milyen valóságkép konstituálódik a falfirkák esetében? Hogyan képződik meg a valóságkép, milyen információkat és hogyan közöl a graffiti?

*

Nem kívánom bemutatni Kolozsvár történelmének folyamatát, de dolgozatom és érvelésem szempontjából mégis szükséges néhány fontos tényezőt megemlíteni. A 20. század demográfiai és társadalmi-politikai változásaival az interetnikus konfliktusok is hangsúlyosabban jelentkeztek ebben a városban, ahol az együttélés a külső körülmények kényszerítő hatására alakult. A kommunista diktatúra idején azonban az együttélés lehetséges problémái nem kerülhettek felszínre, az önkényuralmi rendszer nem tűrte el a magáéval ellentétes véle-

mények jelenlétét a nyilvános szférában. Az 1989-es rendszerváltás után azonban az emancipálódó nemzetiségi érdekek ezeket a konfliktusokat a nyilvános szférába is kivitték. Ezek az interetnikus konfliktusok főként az érdekelletétekből adódnak és a mindenkori hivatalos román rendszer által állandóan újratermelőnek, az együtt élő nemzetiségek közötti határvonalat a társadalmi-kulturális-politikai élet bizonyos területein tágítva. A konfliktusok egy része a médián keresztül is megnyilvánul, más részük a helyi eseményeken keresztül válik láthatóvá és állandóvá. Céloom azt vizsgálni a továbbiakban, hogy a graffiti hogyan jelenik meg ebben az interetnikus konfliktusokkal terhes közegben, megjelennek-e ezen etnikumközi folyamatok nyomai a falakon, illetve milyen hangsúllyal bírnak a falfirkálásban a helyi és országos események. A város graffitijeinek vizsgálatához azonban elengedhetetlennek tartjuk a társadalmi-politikai kontextusnak a felvázolását, amelynek a vizsgált kultúra is részét képez(het)i. Ennek legfőképpen azt a vetületét, amely a helyi interetnikus viszonyok mechanizmusait, problémássá válását teszi érthetőbbé.

A mára kialakult helyzet jobb megértésére hasznosítható Michel Foucault diskurzuselmélete. A szerző diskurzusként értelmezi a társadalmi beszédmódokat, és megállapítja, hogy a történelemben szüntelenül harc folyik érte, „a diskurzus az a hatalom, amelyet az emberek igyekeznek megkaparintani.”¹ A diskurzusért és a diskurzus eszközeivel harc folyik. A diskurzusok pedig nem nyitottak mindenki számára, az őket birtokló személyek nem engedik meg mindenkinek a diskurzusokhoz való hozzáférést: „a diskurzus nem minden területre egyformán nyitott, nem mindenhová lehet behatolni; vannak szigorúan tiltott (megkülönböztető és megkülönböztetett) területek.”²

A kolozsvári interetnikus konfliktusok egyik legfontosabb és legnyilvánvalóbb kiváltó oka a szimbolikus térfoglalás és térbirtoklás, térteremtés szándékával magyarázható, amely összefonódik a kollektív emlékezet megalkotásával. Foucault-i értelemben két diskurzus verseng ezért, két etnikus alapon szerveződő erőteljesebb érdekcsoport, a helyi hivatalos román közigazgatás és az ezzel szembehelyezkedő magyar elit. A foucault-i modell meglehetősen leegyszerűsödik. Etnikumközi viszonylatban az azonos nemzetiségeken belüli különbségek minimalizálódnak. A román hatalom az, amely jelenleg is erősebb, és a diskurzusalakítás előjogával él. A magyar elitnek nincs jelenleg hozzáférési lehetősége a történelmi múltjáról való diskurzusok kezeléséhez.

A román elit/hatalom mint a domináns *diskurzustársaság*³ egyedülként veszi birtokba a szimbolikus tér és az emlékezet megkonstruálását. Ebben a ten-

¹ Foucault, M. é. n. 51.

² Foucault, M. é. n. 60.

³ Foucault, M. é. n. 61.

denciában fontos szerepet játszik Kolozsvár polgármesterének, Gheorghe Funarnak a kisebbségellenes magatartása. A polgármester a szélsőjobboldalinak számító PRM (Partidul România Mare, azaz Nagy Románia Párt) párt vezető pozícióban lévő tagja, főtitkára. Magyarellenes intézkedései miatt a helyi román-magyar etnikumközi ellentét állandósul. A polgármestert 1990-ben választották meg először, azóta többször újraválasztották, ami azt bizonyítja, hogy a városban van neki támogatottsága.

Legszembetűnőbb példa a szimbolikus térharcra a főtér, azaz a főterek esete. Kolozsvár régi (magyar) centrumát a Mátyás – ma: Unirii – tér jelentette. Itt található a magyar római katolikus, gótikus Szt. Mihály-templom és az 1902-ben felavatott Mátyás-szoborcsoport. Ez a tér a Világörökség részét képezi, a szoborcsoport pedig helyi (és hovatovább a romániai) magyarság szimbólumává nőtte ki magát. A román hatalom, a Funar-féle hatalom a figyelmet egy újonnan létrehozott másik centrumra igyekszik áttéríteni, az Avram Iancu térre, ahol a román ortodox katedrális, a 1994-ben felállított Avram Iancu-szobor, az 1918-ig a magyarok tulajdonát képező Román Nemzeti Színház épülete, és hivatalos jellegű katonai és adminisztrációs intézmények találhatóak. Az újonnan, 1992-től kinevezett főtér prioritását az itt megrendezésre kerülő román nemzeti és kommemoratív ünnepségek vannak hivatva alátámasztani. Ezen a téren tartják meg a különböző politikai beszédeket, összejöveteleket, katonai esküteleket, itt fogadják az államelnököt, itt zajlanak le a polgármesteri hivatal által nagyban támogatott különféle rendezvények (díjátadások, sportesemények, román ifjúsági koncertek stb.), amelyek egy másfajta román nyilvánosságot vannak hivatva létrehozni. Mindezek a gesztusok szimbolikus erővel látják el a kiválasztott helyet,⁴ és a magyar etnikum ellenében szerveződő kisajátítási eljárásokként értelmezhetőek.

Amellett, hogy a polgármester a román főteret népszerűsíti és kisajátítja, nagy hangsúlyt fektet a régi (magyar) főtér magyar etnikus jegyeinek minimalizálására. Ez az eljárás egy már létező, más etnikum által végzett szimbolikus térfoglalási gyakorlat negligálása: az adott térre rátelepítik a vele szembehelyezkedő etnikum térfoglalási gyakorlata⁵. Ilyen nyílt negligálási szándékként értelmezhető Hunyadi Mátyás magyar király szobrának és környékének a román etnikus jegyekkel való feltöltése. Az itt megörökített magyar királynak a román uralkodók vazallusai voltak, így Moldova román fejedelemség Magyarországnak alárendeltje volt. A polgármester által a szobor talapzatára helyzetetett táblán azonban a román diskurzus történelmi interpretációja olvasható: „BIRUITOR ÎN

⁴ Vö. Bodó I.–Biró A. 2000. 30.

⁵ Vö. Bodó I.–Biró A. 2000. 34.

RĂZBOAIE, ÎNVINS / NUMAI LA BAIA DE PROPRIUL / SĂU NEAM, CÂND ÎNCERCA SĂ / ÎNVINGĂ MOLDOVA NEBIRUITĂ”⁶. Ez a felirat román származású uralkodóként próbálja feltüntetni Magyarországot királyát.

A Mátyás téri magyar nemzeti szimbólumok kompromittálásához tartozik a szobor előtti több mint egy évtizede elkezdődő és máig is tartó, a románság magyarságnál korábbi ittlétét igazolni hivatott ásatássorozat. A polgármester a feltárt maradványokat dák-római⁷ emlékeként próbálja a köztudatba ültetni. Ennek alátámasztására a szoborral szemben a Traianus oszlopának másolatát szándékszik felállítani – amint azt a kihelyezett alapkö is jelzi. Ugyancsak a magyar tér jelentésének megszüntetésére irányuló gesztusként értelmezhető a hordozható közzé felállítása a Mátyás téren. Az ilyen civilizációs eszközök különben a város más területein elrejtve voltak.

Kolozsvár magyarságának mentális térképén a város főterét a Mátyás tér jelenti, és általában elmondható, hogy számára nyilvánvaló ennek a magyarság irányába történő, nem minden esetben rejtett agresszív gesztusnak a jelentése. Ilyenként is értelmezi. Megfigyelhető egyfajta néma tüntetés is a terek használatát illetően: a magyarok nem kedvelik a román főteret Avram Iancu-szobrát, amelynek művészi esetlenségéről a románok egy része is negatívan vélekedik. A magyarság elzárkózik az ezen a téren folyó etnikai színezetű rendezvényektől, nem vesz részt azokon. A magyar ifjúság találkozóhelyének a Mátyás tér marad meg, amely funkcionalitását tekintve előnyösebb helyzetű, ugyanis a fontosabb közintézmények is közelebb vannak ehhez a térhez.

Kolozsvár, ha hallgatólagosan nem is tagolódik etnikus terekre, vannak kompaktabb településrészei etnikai szempontból. A városi és környéki Hostát településeket a többsmagyarság felszámolására irányuló, asszimilációs politika értelmében lebontották, a magyar gazdákat az akkor épülő Gheorgheni (Györgyfalvi)-lakónegyedbe költöztették. A Grigorescu (volt Rákóczi)-lakónegyed számít még magyar többségűnek. A Mărăști-, illetve Mănăstur (Monostor)-lakónegyedekbe távolabbi román falvakból telepítették be a lakosságot, ezek a lakónegyedek így a románság által feltöltöttek, túlszűfoltak. Az etnikus településrészeket azonban a hivatalos román hatalom próbálja homogenizálni, azaz a köztudatban egységes románáá átformálni. Ezt a célt, a színromán településkép megteremtését szolgálja a város minden oszlopán és az épületeken állandó jelleggel megtalálható nemzeti zászlók tömkelege, a köztérek padjainak és út menti objektumainak a román trikolór értelmében történő háromszínű lefestése, a város csupán egy nyelvű felirata is.

⁶ GYŐZEDELMEK A HARCOKBAN, LEGYŐZETVE CSUPÁN SAJÁT NÉPÉTŐL MOLDOVABÁNYÁN, AMIKOR MEGPRÓBÁLTA LEGYŐZNI MOLDOVÁT, A MEGHÓDÍTHATATLANT.

⁷ A román nemzeti történetírás ettől a népcsoporttól származtatja a román népet.

A polgármester az etnikumközi konfliktusok fenntartása érdekében gyakran teátrális gesztusokra is vállalkozik. A magyarság és az aktuális román (és magyar!) kormány elmarasztalására a Románia és Magyarország között létrejövő alapszerződés aláírása idején tiltakozásképpen nyilvános gyászmenetet, gyászszertartást szervezett. Ezzel a látványos szimbolikus gesztussal, áltemetéssel „eltemette” a románok nyugalma. A fakeszthen ugyanis ez állt: „Liniștea Românilor. 16 septembrie 1996. Ora 12.00.”⁸ A helyi kisebbség irányába történő inzultusként értelmezhető a polgármester többszöri kísérlete arra, hogy a magyar konzulátusról eltávolíttassa Magyarország zászlaját; egy alkalommal a konzulátus elé egy táblát helyeztetett, mely szerint ez az intézmény a magyar kémkedés székháza.

Kolozsvár diákváros is. Iskolák, egyetemek, rangos oktatási központok működnek itt, amelyek vonzzák a tanulni és magukat továbbképezni óhajtó fiatalokat. Romániai viszonylatban is sok diák végzi itt tanulmányait: több mint 50 000⁹, amelynek hozzávetőlegesen ¾-e román, ¼-e magyar nemzetiségű. A diák-társadalom tagjai mellett, hogy megnövelik a város lakosságát, az életkorukból, érdeklődési körükből stb. adódóan különböző ifjúsági (szub)kultúrát, szokást, viselkedést, mentalitást stb. képviselnek és éltetnek. Feltételezésem szerint a firkálás éltetői is nagyrészt ebből a korosztályból és szociokulturális csoportból kerülnek ki. Azaz a diákság hordozza ezt a fajta alternatív kultúrát, a vizsgáldóság tárgyát képező falfirkák jó része ezen szubkulturális jellegű habitus, ízlés terméke. Kolozsváron a közéleti diskurzusoknak is van egy ilyen jellegzetessége, hogy amíg ők, a diákok itt vannak, addig felélénkül a nyilvános élet egy része (gondolok itt a kulturális és egyéb jellegű rendezvényekre), addig események zajlanak, amikor pedig elmennek, akkor megcsappan a pezsgés. Tehát befogadói szinten egyrészt ők éltetik a város egyes eseményeit.

*

A további, tulajdonképpeni vizsgáldóság, elemzés előtt szükséges a *firkálás*, *graffiti* fogalmának tisztázása, valamint használati értékének behatárolása. A Világirodalmi Lexikon *graffiti* címszavát Voigt Vilmos a következőképpen határozza meg: „falra és egyéb nyilvános helyekre felfirkált rövid szövegek, jelszavak, rigmusok”¹⁰. Szerdahelyi István mégsem értelmezi különálló szövegtípusként, „a fogalom csupán azt a körülményt jelzi, hogy az írás a szokásostól (könyv, papír, papirusztekercs, agyagtábla stb.) eltérő helyen rögzített”¹¹ – írja az *epigrafika* cím-

⁸ „A Románok Nyugalma. 1996. szeptember 16. 12.00 óra.” Bővebben lásd: Incze 1997. 26–34.

⁹ Csak a Babeş–Bolyai Tudományegyetem honlapja több mint 40 000 egyetemistát tart nyilván.

¹⁰ Voigt V. 1975. 714.

¹¹ Szerdahelyi I. 1975. 77.

szó alatt. A szerző csupán a tárgyi kontextus alapján különíti el a fellelhető, ki-termelődő szövegeket, nem tesz különbséget a felirat és a firkálás között, vagy nem veszi figyelembe azt.

A *felirat* és a *firkálás* közötti különbségtétel fontosságára Balázs Géza hívja fel a figyelmet, „az első alatt a hivatalos jellegű, elfogadott, a másikon a spontán jellegű és üldözött írásműveket értve”¹². Felosztásában az előállító, létrehozó szempontját is figyelembe véve, láthatóan elkülönül a két szövegtípus. A firkáláshoz a felirattal – tágabban értelmezve: az írással – szembeállítva egy pejoratív jelentés társul. A firkálás egy olyan szövegforma és beszédmód, amely az írás képi megjelenítésével, formai szervezésével és komoly szándékú, tartalmú üzenetével szemben nonkonform tartalmát és írásképét tekintve az esztétikumon kívül eső entitás. Vizsgálódásaim középpontjában ez a szubkulturális jellegű szövegtípus¹³ áll. Az egyszerűség kedvéért a *falfirka*, *graffiti* és *szöveg*¹⁴ fogalmakat szinonimákként használom a továbbiakban.



¹² Balázs G. 1987. 330.

¹³ Szándékosan nem használom a műfaj terminust, mint olyan fogalmat, amely a folklorisztikában hallgatólagosan az esztétikai kategóriákra van fenntartva. Véleményem szerint eleve nem lehet esztétikai szempontokkal közelíteni ehhez a szövegtípushoz, amennyiben egy csoportkultúra vizsgálata a cél.

¹⁴ Szövegnek lehet nevezni a graffitit és falfirkálást is. Terestyéni Tamás meghatározása szerint szövegnek nevezhetünk „minden olyan emberi produktumot (artefaktumot), amely a kommunikáció céljait szolgálja, legyen az a szó hétköznapi értelmében vett verbális szöveg vagy bármilyen egyéb kommunikációs termék: rajz, festmény, film, zene, tánc stb. – bármi, ami valamilyen (szándékolt) üzenetet hordoz (valamilyen interpretációban)”. (1992,.7)



A firkálások az esetek többségében nem véletlenül kerülnek a firkafelületekre. A mindennapi fizikai terek nem homogének, más-más használati értékkel, szimbolikus jelentéssel bírnak. Jürgen Habermas, aki a társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozásait vizsgálja, modelljében a közszféra nyilvános szférává és magán-szférává szétválásáról beszél¹⁵. A szférák ezen szétválása, oppozíciója a fizikai és virtuális (mentális) terek esetében is kirajzolódik, nyomon követhető. Mindez a használati gyakorlatban, a *beelés*¹⁶ gesztusában válik láthatóvá és megragadható-

¹⁵ Habermas J. 1971.

¹⁶ Biró A. Z. et al. 1991. 47.

vá. A különböző terek tulajdonképpen a hozzájuk való viszonyulásból, a velük való azonosulásból jönnek létre.

A firkálás a nyilvános (és kvázi-nyilvános) tereket foglalja le a maga céljaira. Kolozsvár esetében is így kerülnek szövegek a közterekre, a forgalmasabb utak és fontosabb bekötő mellékutcák épületfalaira, az iskolákra és közelükbe, a sportstadionokra és környékükre, azaz azokra a helyekre, amelyek részeit képezik annak, amit a Kolozsváron élő lakosság *itt és most*¹⁷ (társadalmi) életterének nevezhetünk. Nemcsak fizikai környezet ez, hanem szociomentális entitás is. Ezt az életteret a társadalomtudomány fenomenológiai szóhasználatával élve az *életvilág* terminussal jelölhetjük.¹⁸

A graffiti nemcsak betölti, hanem birtokolja is a tereket. A firkálás a beírt területeket a tartalom számára, átadására, „forgalmazására” sajátítja ki, a firkafelület a közvetített üzenet hordozójává válik. Felfedezhető ebben a cselekvésben a megnevezés-megragadás szómágiája: a fal egy darabját, az épületet a firkálás gesztusa egy névvel, szöveggel a birtokba veszi;¹⁹ emellett – bizonyos graffitik esetében – dicsőesszámba is megy a nyilvános felület eltulajdonítása.²⁰ A firkálás helyét illetően a kiválasztás történhet nyíltabb térfoglalási/térbirtoklási szándékkal – gondolok itt a már szimbolikus térként funkcionáló emlékművek, szobrok, iskolák felületeinek felhasználására –, de szolgálhat a hely csupán ürügyként, apropóként a szövegek számára (az esetek többségében). Már a szövegek gyűjtésekor feltűnt, hogy a gondozatlan, gazdátlan felületek, falak jobban vonzzák a szövegeket, rajzokat. A firkálók ugyanakkor előnyben részesítik a középületeket a magánházakkal és kapukkal ellentétben. Ennek magyarázata az lehet, hogy a középületek a hivatalosságot, az elfogadott kultúrát képviselik, amelynek ellenében is szerveződik ez a fajta kultúra. A vizsgált szövegek létrehozása, kivitelezése a technikát és eszközöket tekintve karcolással és firkálással, filctoll, kréta és festékszóró alkalmazásával történt. A legelterjedtebb eljárásnak a festékszóró használata számított.

A firkálásról, feliratokról szóló szakirodalom egyöntetűen állítja, hogy a firkálás egyben – és főleg – *kommunikáció*. Dell Hymes elmélete a *beszélést* a szubkultúrák lényeges meghatározó sajátosságaként értelmezi, és a közösségi be-

¹⁷ Biró A. Z. et al. 1991. 47.

¹⁸ Alfred Schütz terminusa. A *mindennapok világa* az a világ, amelyben „a természetes beállítódásban tapasztaljuk a természetet, a kultúrát és a társadalmat, állást foglalunk ezek tárgyival kapcsolatban, azok befolyásolnak bennünket, mi meg hatunk rájuk. Ebben a beállítódásban az életvilág létezését és tartalmainak tipikáját minden további nélkül kétségbevonhatatlanul adottnak fogadjuk el”. (Idézi Preglau, M. 2000. 87)

¹⁹ Grasskamp, W. 1986. 94.

²⁰ Lachmann, R. 1998. 240.

szédhasználat vizsgálatára több használható szakszót javasol.²¹ Modellje teljességének következetes és mechanikus bevonása helyett csupán azokat a szempontjait alkalmazom, amelyek az elemzés során a beszédmód magatartására, ezen kultúra mikéntjére választ adhatnak. Ezért szükséges, hogy a kommunikációt a kultúrát feltételezhetően eltető egyének/csoportok és a beszédhelyzet felől közelítsük meg.

A szövegek gyűjtését 2001 decemberétől 2002 májusáig végeztem. A gyűjtött anyag meglete azonban már 1989-től datálható, az azóta eltelt 12 év fontosabb eseményeit örökíti meg. A firkálás elemzésének megkönnyítése szempontjából szöveganyagot laza tartalmi, tematikai csoportokra osztottam. Az osztályozásnál a szövegekből kikövetkeztethető megszólítók és megszólítottak társadalmi rétegének, érdeklődési körének szempontjait vettem figyelembe, néhol megkockáztatva a korosztály behatárolását is. A csoportosítás eredményeként négy nagyobb tematikai egység jött létre: politikai-közéleti falfirkák; vallási és szektagraffitik; sporteseményhez és sportélethez köthető firkák; egyéb, ifjúsági jellegű szövegek.

Politikai-közéleti falfirkák

Az ebbe a tematikai csoportba tartozó firkákat nagyobb valószínűséggel az ifjúságnak a közügyek iránt jobban érdeklődők rétege írja, az a korosztály támogatja, amelyet jövője és az ország sorsa hatványozottabban foglalkoztat. De létrehozhatta bárki, aki készletve érezte magát a kommunikációnak ezt a módját választani.

Románia az utóbbi 10-12 évben fontos politikai változásokon ment át, ami természetesen intenzíven foglalkoztatta a kolozsvári közéletet (is). Az 1989-től napjainkig tartó főbb politikai eseményeket leképezik, végigkísérik a graffitik, a politikai folyamat kiemelkedő momentumait kommentálják, az eseményekhez minősítve viszonyulnak ezek a szövegek. (1989 előtt a politikai magánvéleménnyel a nyilvánosságban élni nem lehetett, mivel a fennálló hatalmi rendszer ellenőrzése alatt tartotta a nyilvános szférát is.) A politikai szövegeket az a társadalmi-politikai kontextus teszi értelmezhetővé, amelyben az így leképzett események lezajlottak. Ezért az elemzés során a szövegekhez tartozó, azoknak létrejöttét meghatározó háttérinformációkat is közöljük. Ezek a háttérinformációk

²¹ Dell Hymes szerint a közösségi beszédhasználat alapos vizsgálatához szükséges minden egyes összetevő (akkor is, ha jelentéktelennek tűnik) szemügyre vétele. Így a beszélőközösség, beszédhelyzet, beszédesemény, beszédaktus és összetevőinek elemzése: az üzenet tartalma, az üzenet formája, elrendezés, feladó/címző (beszélő), közönség/címzett (hallgató), kulcs, szándékok, kód, csatorna, az interakció normái és a beszédesemények során érvényesülő funkciók stb. vizsgálata (1979).

főleg a történeti firkálásokra vonatkoznak. Amíg részesei vagyunk ugyanannak a hagyománynak, és mindannyiunk számára ugyanolyan módon adott az intézményes rend, addig az *interszubsztívitás* elve alapján a hozzáférhető tudáskészlet részesei vagyunk, valamennyire egyformán dekódoljuk, értjük a szövegeket. A szövegek bemutatásánál egyfajta kronológiát is érvényesítünk.

A politikai-közéleti falfirkák bel- és külpolitikai eseményekkel egyaránt foglalkoznak. Belpolitikai jellegű a 1989-es forradalmi eseményeket, a többszöri elnökválasztást, helyi szinten pedig a polgármester-választásokat, az etnikumok közötti viszonyt kommentáló szövegek. Külpolitikai jellegűek azok a – főleg a médián keresztül beszűrődő – események, amelyek nem bírtak különösebb fontossággal a romániai társadalmi-politikai életre vonatkozóan, nem érintették, nem befolyásolták döntően, mindazonáltal mégis foglalkoztatták Kolozsvár lakosságát.

Az 1989 decemberében lezajló forradalmi rendszerváltás egy cezúrát képez Románia történelmében. A gyűjtött politikai-közéleti jellegű szövegek és a mai értelemben vett graffitikultúra megszületése is ettől az időponttól datálhatók. A politikai hatalomátvétel nem volt zökkenőmentes. A fennálló önkényuralmi rendszer a forradalmat fegyveres erővel próbálta visszafojtani: a nagyobb városokban a tüntető tömegekbe lőttek. Ez az agresszív fellépés országwide a civil lakosság soraiból életeket követelt. A Kolozsvár különböző pontjain elhelyezett emléktáblák emlékeztetnek arra, hogy a rendszerváltás ebben a városban is életeket követelt: ÎN MEMORIA CELOR CARE SAU/ JERTFIT PENTRU LIBERTATE ŞI / DEMOCRAŢIE ÎN ZILELE DE / 21-22 DECEMBRIE 1989²². Városszerte, azokon a helyszíneken, ahol emberek haltak ezen események következtében, emléktáblák találhatóak: AICI AU CĂZUT ÎN / 21 DECEMBRIE 1989 / EROII MARTIRI²³, és következnek az áldozatok nevei és életkorai.

A magyar és román nemzetiségű mártíroknak kijáró és évente megemlékezésekkel, koszorúzással lerótt örök tisztelet (VEŞNICA CINSTIRE / EROILOR NOŞTRI / 22 DECEMBRIE 1989; NE ÎNCHINĂM / ÎN FAŢA JERTFEI LUI / PENTRU LIBERTATE²⁴) mellett másfelől azonban elmaradt a bűnösök felelősségre vonása és törvényszék elé állítása. Ebbe szól bele, ezt leplezi le és erősíti fel az emléktáblák, megemlékezések szövegeit a falra vivő figyelmeztető: A GYLKOSOK KÖZÖTTÜNK JÁRNAK. Ez a graffiti azt hozza nyilvánosságra, ami az aktuális politikai diskurzusokban nem kapott kellő nyomaté-

²² AZOK EMLÉKÉRE, AKIK FELÁLDOZTÁK MAGUKAT A SZABADSÁGÉRT ÉS DEMOKRÁCIÁÉRT 1989. DECEMBER 21-22 NAPJAIBAN.

²³ ITT ESTEK EL 1989. DECEMBER 21-ÉN A HÓS MÁRTÍROK.

²⁴ ÖRÖK TISZTELET HŐSEINKNEK, 1989. DECEMBER 22.; MEGHAJLUNK A SZABADSÁGÉRT VALÓ ÖNFELÁLDOZÁSA ELŐTT.

kot. A forradalom áldozataiért felelősek mindmáig nem feleltek tetteikért, nem történt meg az illetékesek elítélése.

Egy későbbi firkáló, aki nem ismerte a firkálás egykori politikai aktualitását, vagy nem számolt a szöveg illetén kontextusával, a szöveget szürreális tartalomként olvasta. Ezt a horrorisztikus olvasatát erősítette fel a melléje írt graffitivel: A VÁMPÍROK KÖZTÜNK JÁRNAK. Mindehhez jó alapot szolgáltatott akár az a folklorisztikai tény is, hogy a vérszívó lények hiedelme Európa-szerte itt lokalizálódik. A vámpír hiedelemalakja benne él a román nemzeti hagyományokban. Ezt egyébként napjainkban az országimázs megalkotására és népszerűsítésére is fel próbálták használni a tervezett Drakula Land felépítésével.

A 1989-es változások után, az államformát illetően több lehetőség állt az ország előtt. A II. világháború után még uralkodó, a német Hohenzollern-Sigmaringen nemesi házból származó törvényes román királyt, Mihait 1947-ben megfosztották trónjától és száműzték. Azóta eltelt több mint négy évtized, de a romániai társadalomban máig élnek vagy akadnak hívei a monarchikus elképzeléseknek. Ők a trónfosztott királyt szerették volna ismét az ország vezetőjének. A monarchia gondolatát éltető és a monarchiát visszakérő királpárti szövegek megjelenése is a forradalom utáni időszakhoz köthető: TRĂIASCĂ REGELE MIHAI!; TRĂIASCĂ REGELE!; TRĂIASCĂ REGELE IN PACE ŞI ONOARE!; REGELE ŞI PATRIA²⁵.

1990. május 20-án volt az első demokratikus parlamenti választás. Az azelőtt magát össznézeti hatalomátvevő mozgalomként meghatározó FSN (Frontul Salvării Naţionale, Nemzeti Megmentési Front) politikai párttá vált. Indult a választásokon, és elsöprő győzelmet aratott. Vezetője, Ion Iliescu az ország ideiglenes elnöke lett és a kormánypárttá vált rendszerváltó mozgalom 70%-ot birtokolt a képviselői helyekből, a Szenátusban pedig 91-et a 119-ből.²⁶ Az ekkor falra kerülő politikai szövegek a kormánypárt egyeduralkodó pozícióját kezdik ki: POLITICA FĂRĂ OPOZIȚIE = DICTATURĂ; VREM / COALIȚIE / NU FESENISM²⁷. A firkálók a kommunista rezsim újraalakulásától is tartottak: NU VREM ALT 1946 CU MINCIUNI / ŞI TÎLHĂRIE²⁸.

1992-ben Ion Iliescu és FDSN (Frontul Democrat Salvării Naţionale, Demokratikus Nemzeti Megmentési Front) néven továbbélő párta ismét megnyerte a választásokat. Az 1996-os kormányváltás idején jelentek meg a JOS ILIES-

²⁵ ÉLJEN MIHAI KIRÁLY!; ÉLJEN A KIRÁLY!; ÉLJEN A KIRÁLY BÉKÉBEN ÉS TISZTELETBEN!; A KIRÁLY ÉS A HAZA.

²⁶ Kósa A. 2001. 212.

²⁷ AZ ELLENZÉK NÉLKÜLI POLITIKA = DIKTATÚRA; KOALÍCIÓT AKARUNK, NEM FESENIZMUST (a FSN betűszóból).

²⁸ NEM AKARUNK MÁSIK 1946-OT HAZUGSÁGGAL ÉS RABLÁSSAL.

CU; JOS COMUNISMUL; ILIESCU COMUNIST²⁹ falfirkák. Néhány esetben a Ion Iliescut lehurrogó szöveg mellé a kommunizmus egyik bevett szimbóluma, a keresztbe tett sarló és kalapács kerül. A közvélemény szerint is ez az elnök és pártja a kommunista hagyományokat követte. Azaz az ország demokrati- zálódása még nem kezdődött el igazán. Ugyanerről tanúskodik egy hosszabb lé- legzetű ironikus-humoros szöveg is: S.Q.-uniști opriți / război civil rece că / ne predăm / noi³⁰. A kolozsvári firkálók szemében nemcsak ez a politikai párt, ha- nem más (nacionalista) kulturális szervezet is posztkommunista jellegűnek szá- mított. Így egyenrangúnak, baloldalinak tekintették a kormánypártot az 1989 előtti Román Kommunista Párttal (Partidul Comunist Român) és a Vatra Românească nacionalista kulturális szervezettel: VATRA = FSN = PCR.



²⁹ LE ILIESCUVAL; LE A KOMMUNIZMUSSAL; KOMMUNISTA ILIESCU.

³⁰ S. Q.-unisták [=ex-kommunisták] állítsátok le a hideg polgárháborút, mert megadjuk ma- gunkat.



Az 1996-os választások első fordulója (november 3.) után a hatalmon lévő kormánypárt és elnök nem kapta meg a győzelméhez szükséges elegendő szavazatot. Az ekkor keletkező szövegek az 1989 óta töretlenül tartó kormányzást minősítik: 7 ANI DE MINCIUNE / CORUPȚIE / ȘI HOȚIE³¹; és a lejárt mandátumú elnököt menesztik: VÎND URGENT ILIESCU³². Más graffitik a rivális párt, a CDR (Convenția Democratică Română, Román Demokratikus Konvenció) választására buzdítanak, ábratexten³³ megjelenítve annak szimbólumát, a kulcsot is: DEȘTEPTAREA ⇄; VOTAȚI ⇄³⁴. A CDR szimbólumát, választási szlogenjét (Szavazz a kulcsra!) egy magánház kapujára került firka ki is parodizálja. A komikum forrása a szimbolikus kulcs valódival való helyettesítése, ennek a választására való felszólítás: VOTAȚI / CHEIA DE / LA POARTĂ³⁵.

A második forduló (december 3.) után a CDR pártja és elnöke, Emil Constantinescu került ki győztesen. Az ekkor firkafelületre kerülő szövegek a

³¹ 7 ÉV HAZUDOZÁS, KORRUPCIÓ ÉS TOLVAJLÁS.

³² ELADOM SÜRGŐSEN ILIESCUT.

³³ Az ábra és a szöveg összekapcsolódását Verebélyi Kincső *szöveges képnek* nevezi (1995. 222). Találóbbrak tartom esetünkben a Balázs Géza meghatározását, aki *ábraszövegnek*, *ábratextnek* nevezi az ábra és a szöveg szervezettebb viszonyát, kontextuális vagy grammatikai kapcsolatát (1994a. 222). A továbbiakban én is ezzel a megnevezéssel élek.

³⁴ ÉBRESZTŐ ⇄; SZAVAZZ A ⇄-RA.

³⁵ SZAVAZZ A KAPU KULCSÁRA.

régi kormányt marasztalják el, szidalmazzák és az újat éltetik. Több ábra és ábratext a leköszönő hatalmat „búcsúztatja”: NU / PDSR³⁶, ahol az elmarasztalt párt neve mellé keresztbe tett sarló és kalapács került; vagy a tiltójelbe kerülő stilizált sarló és kalapács. Egy ábratexten Ion Iliescu rács mögötti arca látható, a karikatúra jelentését a mellette található 3 MANDATE³⁷ firka magyarázza: az elnöknek ez már a harmadszori jelölése volt. Más szövegek az új elnököt és kormányt éltetik, biztatják szójáték és rigmus formájában: VICTORIEmil³⁸; CDR, CDR / ILIESCU / nu mai el!³⁹ Az igazi forradalmi rendszerváltást ettől az új kormánytól és elnöktől remélték: *Revoluția acuma*; Adevărul / acum!⁴⁰

1997 márciusában a graffitik már az új kormánnyal jelentkező gazdaságpolitikai intézkedéseket, az inflációt kommentálják, minősítik: ȚAPUL ȘI CU / CHIORUL OMOARĂ / POPORUL; CDR=SĂRĂCIE; CDR=RAHAT⁴¹; valamint az elnököt hurrogják le: JOS EMIL ȚAPU!; JOS ȚAPU!; JOS CAPRA!⁴² A Țapul (bakkecske) és Capra (kecske) Constantinescu elnök sajátos szakálla miatt kiérdemelt gúnynevei, a Chiorul (vaksi, kancsal) pedig a miniszterelnök, Victor Ciorbea szemhibájának és vastag szemüvegének szól.

A közeledő napfogyatkozás (1999) és elnökválasztás (2000) képezte azon szöveg létrejöttének ürügyét, amely a fény hiányához, a sötétséghez hasonlította Emil Costantinescu kormányzásának időszakát. A szöveg elutasítja, lehurrogja az elnököt: JOS / ECLIPSA / JOS ȚAPUL⁴³.

A 2000-ben (november 26.) lezajló elnökválasztások is nyomot hagytak Kolozsvár falain. A legtöbb pártot lehurrogták az első forduló előtt kitermelődő falfirkák: JOS CDR!; JOS PNL!; JOS PNȚCD!; Jos PNȚ-iștii!⁴⁴ Az elnöki pozíció esélyesei közül többet is támogattak a falfirkák: ISĂRESCU, ILIESCU, VADIM. Az első forduló előtt keletkező szövegek nagy része a technokrata Mugur Isărescut élteti: ISĂRESCU PREȘEDINTE!⁴⁵, valamint a Moszkvában ta-

³⁶ NEM A PDSR-T. A FDSN 1996-ban felvette a PDSR (Partidul Democrat Social Român, Román Szociáldemokrata Párt) nevet. (Vö. Kósa A. 2001. 209)

³⁷ 3 MANDÁTUM.

³⁸ A szójáték a román *victorie* (győzelem) szó utolsó és az *Emil* személynév első betűjének hasonlóságán, illetve összevonásán alapszik.

³⁹ CDR, CDR, ILIESCU nincs többé!

⁴⁰ *Forradalmat most; Az igazat, most!*

⁴¹ A BAKKECSKE ÉS A VAKSI A NÉPET ÖLI; CDR=SZEGÉNYSÉG; CDR= SZAR.

⁴² LE BAKKECSKE EMILLEL!; LE A BAKKECSKÉVEL!; LE A KECSKÉVEL!

⁴³ LE A NAPFOGYATKOZÁSSAL, LE A BAKKECSKÉVEL!

⁴⁴ LE A CDR-REL!; LE A PNL-LEL!; LE A PNȚCD-VEL!; Le a PNȚ- pártiakkal! (PNL – Partidul Național Liberal, Nemzeti Liberális Párt; PNȚCD – Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat, Kereszténydemokrata Nemzeti Parasztpárt; PNȚ – Partidul Național Țărănesc, Nemzeti Parasztpárt.)

⁴⁵ ISĂRESCUT ELNÖKNEK!

nult posztkommunista Ion Iliescut és a szélsőséges nagyromániás jelöltet, Corneliu Vadim Tudort marasztalja el: CINE NU GÂNDEȘTE / VOTEAZĂ / ILICI SAU VADIM⁴⁶. Az Ilici (Iljics) név Ion Iliescu gúnyneve, a jelölt oroszbarátságát, baloldaliságát pellengérezzi ki. Iliescut a demokratikus államrendszerben elfogadhatatlan harmadszori jelölésért, „fejezetért” is támadják a szövegek: NOI CU ILIESCU „CAP” III. / CONCLUZIE: NU-L VOTAȚI⁴⁷. Vadimot pedig a pályafutása és kampánya során is tanúsított agresszív politikáért és intoleranciáért VADIM / SPAIMA CURVELOR⁴⁸. Ez a jelölt ugyanis a romániai társadalom radikálisabb megváltoztatását is felvette programjába.

Az 1996-os választásokon elbukott PDSR-nek most győzelmet hoztak a választások. Az államelnök-választás második fordulójába (december 10) ezen párt jelöltje, Ion Iliescu és a szélsőséges PRM jelöltje, Corneliu Vadim Tudor jutott be. A csalódott ellenzékéből került ki az a firkáló, aki a következőket írta a falra: PE ORICARE ÎL VOTAȚI/ TOT RĂMÂNEȚI ÎNȘELAȚI⁴⁹. De mindkét jelöltnek akadtak támogatói is a falfirkálók között. A PDSR jelöltjét biztatták a Moș Guerillă/ PREȘEDINTE!; VOTAȚI Moș Guerillă!⁵⁰ szövegek. A *Moș Guerillă* (Gerilla Apó) Iliescu beceneve, alakilag hasonló a román *Moș Gerilă* (Télapó) szóval, amelyre rájátszik. A nagyromániás jelöltnek horogkereszttel „kedveskedtek” az őt népszerűsítő firkálók, a neve (VADIM) alá rajzolva. A szélsőséges nézetek nem álltak távol azoktól a firkálóktól sem, akik a Potaissa melélcútcát az egykori hírhedt román Vasgárda vezetőjéről „nevezték el”. Egy itt található ingatlan falára felírták a STRADA C. Z. CODREANU⁵¹ „utcanévet” és a fasiszta szervezet valamikori jelmondatát: SUS GARDA / TOTUL / PENTRU ȚARĂ⁵².

Az 1989 utáni többszöri polgármester-választás is élénken foglalkoztatta a kolozsvári közvéleményt. 1992-ben választották meg először Gheorghe Funar Kolozsvár polgármesterének. Az 1996-os választásokat megelőzően a város több pontján megtalálható Jos Funar; MUIE FUNAR; SUGE / FUNAR; ADIO

⁴⁶ AKI NEM GONDOLKODIK, AZ ILJICSRE VAGY VADIMRA SZAVAZ.

⁴⁷ MI ILIESCUVAL III. "FEJ"[a fejezet-szóból.]/KONKLÚZIÓ: NE SZAVAZZATOK RÁ.

⁴⁸ VADIM A KURVÁK RÉME.

⁴⁹ BÁRMELYIKRE SZAVAZTOK, BECSAPOTTAK MARADTOK.

⁵⁰ Gerilla Apót ELNÖKNEKI; SZAVAZZATOK Gerilla Apóra!

⁵¹ C. Z. CODREANU UTCA. Csupán tájékoztatásként említem meg, hogy az érintett házzal közelében található a szélsőjobboldali Nagy Románia Párt ifjúsági szervezetének székháza.

⁵² VASGÁRDA FEL, MINDENT A HAZÁÉRT.

GHIȚĂ; ADIO GHIȚĂ = PENSIONAREA⁵³ firkálásokkal „búcsúztatta” az ellenzék a polgármestert. A harmadszori megválasztása (2000) után jött létre a FUNAR 4 EVER, díszes kivitelezésű falfirka. Pár hónappal később az ellenzék kiegészítette a graffitit, az így keletkező szöveg a FUCK FUNAR 4 EVER, ami teljesen más jelentést hordoz az örökkévalóságot illetően. Romániában a választások többnyire etnikai alapon zajlanak a magyarság részéről. Kolozsváron is a helyhatósági választásokra ez volt jellemző. A polgármesternek a románok között is népes ellentábora van. Talán megkockáztatható az a kijelentés, hogy a polgármester-ellenes szövegeket a román ellenzékiek mellett zömmel magyarok firkálták.

A polgármesterrel kapcsolatban a legutóbbi szöveg 2002 márciusában került a kolozsvári románság egyik szimbólumának számító, román hősök emlékére – éppen a polgármester által – állíttatott (fellegvári) emlékmű oldalára: Te iubesc Funar.⁵⁴ Alatta egy név is van: Attila. A szöveg cinikussága nemcsak a firkafelület kiválasztásából adódik, hanem abból a tényből is, hogy a firkáló – mint aláírásából kitűnik – magyar nemzetiségű. Az Attila név csak magyar személynév lehet, a legmagyarabb név, ha úgy tetszik. A polgármester magyarelles intézkedéseit az érintett lakosság folyamatosan receptálhatja. A szóban forgó szöveg következőképpen mindenki számára ironikus töltetű.

Található néhány olyan politikai – közéleti jellegű graffiti is, amely az ország, a fennálló rendszer sorsával, állapotával kapcsolatban megfogalmazódó általános (negatív) megjegyzést, véleményt tartalmaz. Van köztük pesszimista hangvételű firka (ROMANIA IS DEAD), a rendszert vehemensen bíráló szöveg is (SYSTEM FUCKED UP @; FUCK / THE ROUMANIAN / SYSTEM!). Egy tömbházlakás bejárata mellett egy szöveg az ország helyzetét ironikusan érzékelteti: ROMÂNIA / ⇒ / PRIMA LA/ DREAPTA⁵⁵.

Amint a bevezetőben is jeleztem, az etnicitás jelen van a kolozsvári közéletben, a konfliktusokat éltető diskurzusok egyik meghatározó sajátossága. A firkálások esetében is számolnunk kell ezzel. A belpolitikai graffitik fennmaradó hányada éppen az etnicitásról az etnikumok közötti viszonyról, ellentétről szól, a többség-kisebbség problémájából adódik. A '89-es változások óta a romániai politikai életben állandóan napirendre kerülő téma a magyar oktatás, az önálló magyar egyetem és kollégiumok, egyházi ingatlanok visszaadásának, létrehozásának kérdése. Kolozsvárnak volt több magyar egyeteme. Időrendben a harmadikat

⁵³ Le Funarral; SZOPJ, FUNAR; SZOPJ, FUNAR; AGYŐ, GHIȚĂ (= A román Gheorghe név becéző alakja); AGYŐ, GHIȚĂ = NYUGDÍJAZÁS.

⁵⁴ Szeretlek, Funar.

⁵⁵ ROMÂNIA ⇒ JOBBRA AZ ELSŐ.

1872-ben hozták létre. Ez volt az uralkodóról elnevezett Ferenc József Tudományegyetem, amelyet 1945-ben a neves tudósról Bolyai János Tudományegyetemre kereszteltek. Ezt az egyetemet 1959-ben az akkori román hatalom elvette, erőszakosan egyesítette, egybeolvasztotta a román Victor Babeş főiskolával⁵⁶, majd a magyar nyelven tanulók számát fokozatosan csökkentette, a magyar nyelvű oktatást redukálta és bizonyos karokon végleg be is szüntette (pl. a Műszaki Egyetemen, Agronómián máig nem indult újra a magyar nyelvű oktatás). Mindeddig a politikai diskurzusokban a hatalom a magyar egyetem visszaadásától elzárkózott, vagy köztes megoldásokat javasolt (Petőfi–Schiller egyetem). Erőll vall a BOLYAIT! – magyar nyelvű graffiti, a Bolyai János Tudományegyetem körüli ma is aktuális vita lenyomataként.

Erdély autonómiáját kéri a SZABAD ERDÉLYT!, egyébként több városban megtalálható magyar nyelvű falfirka. Ezt az óhajjt fejezi ki a több helyen fellelhető ERDÉLY graffiti is.

A politikai graffiti egészéről elmondható, hogy a hatalommal, hivatalos diskurzussal szemben szerveződő, ellenzéki beszédmód. Ahogy azt már megfigyelhettük. Azonban az is előfordul, hogy a firkafeületre kerülő szöveg megerősítése (esetleg: triviálisabb továbbgondolása) a hivatalos vagy kvázi-hivatalos diskurzusoknak. Ilyen például az a szöveg, amely a december elsejei (2001) román nemzeti ünnep alkalmával került a „román Főtér” melletti egyik reklámtáblára: MUIE / LA / UNGURI DE 1. DECEMBRIE⁵⁷. Tartalma, nacionalista töltete rokon az ünnepségen elhangzott beszédekével.

Szintén megerősítés jellegűek a 2002. március 15-én magyar részről megtartott, az 1848-as forradalomhoz és szabadságharchoz fűződő magyar nemzeti ünnep, valamint az ugyanakkor román részről a polgármester jubileumának kapcsán rendezett ünnepség után megszülető szövegek. Ilyen falfirkák a Báthory István magyar középiskola falára került: MUIE / UDMR⁵⁸, valamint a magyar templomra került MUIE / HUNGARY⁵⁹ szövegek, amelyek a romániai magyarság egészét és Magyarországot marasztalták el. Magyarországot a Romániával is elfogadtatott, határon túli magyarokat támogató státustörvény miatt is támadhatták ebben az időszakban.

⁵⁶ Az adatok Gaal György várostörténeti kronológiájából származnak (Gaal 2001. 376–437.).

⁵⁷ SZOPÁS A MAGYAROKNAK DECEMBER 1. ALKALMÁBÓL.

⁵⁸ SZOPJ, RMDSZ. (Az UDMR betűszó – Uniunea Democrată Maghiară din România – az RMDSZ – Romániai Magyar Demokrata Szövetség – magyar érdekvédelmi szervezet román rövidítése.)

⁵⁹ SZOPJ, HUNGARY.

Az interetnikus viszony kifejeződése a magyar református lelkészi hivatalra felkerülő TOȚI UNGURI SUNT TURIȘTI!⁶⁰ szöveg. A firkálást eltávolították, mivel meglétével, tartalmával nem értettek egyet. A firkálók ezt kihívásként értelmezték, és így válaszként a lefestett felületre a következő szövegeket írták: UNGURI / SUNT TRIȘTI; UNGURII / SUG⁶¹. Ugyancsak az adott etnikumot sértő a Brassai Sámuel magyar iskolára kerülő MUIE LA UNGURI⁶² felirat is. Ugyanígy nem véletlenül kerül a hazafias román iubesc ROMÂNIA⁶³ graffiti az Apáczai Csere János magyar középiskola falára. A szöveg az intézmény képviselte magyarság irányába történő demonstráció, jelzés. A helybéli számára nyilvánvaló a firkáló üzenete. Az iskola kapujára került szöveg tartalmát tekintve már nyíltabb inzultáció a magyar etnikum irányába: SUGEȚI TOȚI PULA / DIN APAȚAI⁶⁴. A firkáló nemzetiiségi kilétére utalhat a helytelenül, román karakterrel írt Apáczai (Apațai) iskolánév.

Az etnikumközi kommunikáció, „párbeszéd” valósul meg abban a törekvésben, amely az együtt élő etnikumok helyi szimbólumainak megjelölésére, megbélyegzésére irányul. Ezek az etnikus helyek, amelyeknek éppen az etnicitással felruházott jellegét akarják megsemmisíteni, deflorálni a rivális diskurzus képviselői. Mindkét részről hozható erre példa. Magyar részről a fentebb részletezett román emlékmű esetét vagy a Școala ardeleană⁶⁵ szoborcsoport hátoldalára kerülő FUCK YOU! szöveget sorolnám ide. Román részről a Mátyás- és Szentháromság-szobrok tagekkel⁶⁶, együttesek neveivel stb. való megjelölése⁶⁷, a Farkas utcai református templom BITCH címkéje és a fentebb szintén tárgyalt magyar iskolák firkái tartoznak ide.

A falfirkálásban tetten érhető etnicitás voltaképpen a két rivális etnikus diskurzus lenyomata. Ugyanaz a térfoglalási-térteremtési szándék fedezhető fel mögötte, ami az említett diskurzusok sajátossága is. A firkálók a graffiti eszközeivel ugyanazt végzik el: megsemmisíteni, illetve kialakítani, megerősíteni igyekezik etnikus tereket, ahogy azt fent már bemutattuk. Mindezek szinte mágikus eljárásként értelmezhetők: az etnikumok intézményeinek, szimbólumainak megje-

⁶⁰ MINDEN MAGYAR TURISTA!

⁶¹ A MAGYAROK SZOMORÚAK; SZOPNAK A MAGYAROK.

⁶² SZOPÁS A MAGYAROKNAK.

⁶³ szeretem ROMÁNIÁT.

⁶⁴ SZOPJATOK MIND FASZT AZ APÁCZAIBÓL.

⁶⁵ Erdélyi iskola, néhány román értelmiségi által képviselt iskolai kezdeményezés, csoportosulás a 19. században.

⁶⁶ Tagnek nevezzük a firkáló választott nevének egyéni stílusú „aláírását” (Kresalek D. 2000. 325).

⁶⁷ Hernádi, aki a firkálásokat motiváció szerint is csoportosítja, deflorációs firkálásnak nevezi a felület ilyen jellegű elcsúfítását (1986. 49).

lölése az adott nemzetiségek irányába történő agresszió, inzultáció. Az etnikus szimbólumok összefirkálása, megsértése, megszentégtelenítése a szimbolikus térbirtoklás és negligálás gesztusaként is értelmezhető. Ezeknek a gesztusoknak, az etnikumok felé való jelzésnek a megvalósulását tekintve kijelenthetjük, hogy nem egyenlőtlenül oszlanak meg a nemzetiségek között. Az arányokat tekintve több a magyar etnikumot sértő és magyar szimbólumokat megjelölő szöveg, mint a magyarok részéről megnyilvánuló nemzetsértés.⁶⁸

A külpolitikai, médián keresztül ismertté váló fontosabb események nyomaival is számolhatunk a kolozsvári graffitik esetében. Azonban az ilyen jellegű szövegek mennyisége elenyészően csekély, a belpolitikai események valószínűleg elvonják a figyelmet a külpolitikai válságoktól. Ilyen eseményekről árulkodnak a Clinton-botrány nyomán kitermelődő szövegek: KLINTON FUCK YOU; LEVINSZKY. A firkálót a NATO-csatlakozás ügye is foglalkoztatta, kivétel nélkül ellenzékiként viszonyultak Románia csatlakozásához: NU LA NATO; JOS NATO; NU MAI INSULTAȚI NATO⁶⁹. Akad olyan ábratext, amelyen egy horogkereszt száraiba van beírva a NATO négy betűje.

Vallási és szektagraffitik

A gyűjtött falfirkák ezen tematikus csoportjáról általánosan elmondható, hogy nemzetközileg ismert és elterjedt szövegeket tartalmaznak. Az ilyen típusú szövegeket, vallásos propagandákat nyugatról beszüremelő firkálási szokás eredményeként tekinthetjük. Importgraffitik, ha úgy tetszik. Nagyrészt egy vallásos eszmény kifejeződései, egy virtuális – ideális világot, valóságot teremtenek. Romániában 1989 előtt a szekták vissza voltak szorítva, de az új demokrácia lehetővé tette a vallásos elképzelések szabad propagálását. Ma már a szekták képviselői megállítanak az utcán, bekopognak a házakba hitük népszerűsítése végett. Az ortodoxia arra kényszerül, hogy teret engedjen az újabb vallásoknak.

A vallási- és szektagraffitik mondanivalójukat a keresztény kultúra elemei, toposzai segítségével közlik. Ezen falfirkák nagy része a Bibliából vett, kimerevített jelszókat, jelmondatokat tartalmaz. Ezek szólnak Istenről, minőségeiről: ISTEN; ISUS E DOMN; ISUS IS THE LORD; ISUS E VIU; DUMNEZEU ESTE / DRAGOSTE; ISUS / LUMINA / LUMII⁷⁰; az emberekhez való viszonyá-

⁶⁸ Lásd a mellékelt szövegtárat!

⁶⁹ NE A NATO-BA; LE A NATO-VAL; NE ERŐLTESSETEK A NATO-T.

⁷⁰ ISTEN; JÉZUS AZ ÚR; JESUS IS THE LORD; JÉZUS ÉL; ISTEN A SZERETET; JÉZUS A VILÁG VILÁGOSSÁGA.

ról: ISUS TE IUBEȘTE; ISUS VINE CURÎND⁷¹. A gyűjtött anyagban található vallásos húsvéti köszöntő-formula is: HRISTOS A ÎNVIAT / ADEVĂRAT A ÎNVIAT⁷².



⁷¹ JÉZUS SZERET TÉGED; JÉZUS JÖN NEMSOKÁRA.

⁷² KRISZTUS FELTÁMADOTT, VALÓBAN FELTÁMADOTT.



A szekták közül falfirkálás terén az ateisták, sátánisták (és anarchisták) képviseltetik magukat. A vallásos, keresztényi szövegekkel szemben egy negatív jövőképet, állapotot forgalmaznak: NO FUTURE; † / HOLBI END OF / THE / ROAD; GOD IS AWESOME; FUCK GOD; SATANIŞ; mindezek mellé sátánista (és anarchista) szimbólumok kerülnek: fordított kereszt, fordított ötágú csillagok stb. A kegyeletsértés szándéka, a keresztényi értékek és értékrend radikális elutasítása mellett az adott etnikum irányába is jelzés a magyar református templom falára került SATAN szöveg.⁷³

Nem tekinthető általánosnak, mindazonáltal akad egy példa arra, hogy egy egyén bibliai idézetet használ fel konfliktusának nyilvánossá tételéhez. Valakinek új – éppen házat építő – szomszédjával támadt nézeteltérése a szomszédos telkek határait illetően. Erről tanúskodik az általa saját kapujára felírt, konfliktusát nyilvánossá tevő szöveg: BIBLIA ZICE / DEUTERONOM CAPITOL 27 / VERSET 17 / „BLESTEMAT SĂ FIE / CEL CE VA MUTA HOTARELE / APROAPELUI / SĂU”⁷⁴. Ez a szöveg mindenképpen határesetnek számít: szerzőjét azonosítani tudjuk, aki egyéni nézeteltérését viszi a nyilvánosság elé. Csak funkcionálisan tekinthető graffitinek.

Sporteseményt, sportéletet tükröző falfirkák

Az ide sorolható firkák esetében rajzolható ki a leginkább a létrehozók köre, a szerzőség kérdése kevésbé vitatható, és főként a futballrajongók táborára szűkíthető. Ezek a firkák egy szabadidős sporttevékenységhez köthetők, és két nagyobb tematikai egység különböztethető meg. Egyik tematikus tömböt a helyi futballcsapat köré szerveződő, a csapat rajongói által kitermelt firkaözön jelenti,

⁷³ Az érintett templomot az utóbbi évben teljesen elborították a graffitik.

⁷⁴ A BIBLIA MONDJA, MÁSODIK TÖRVÉNYKÖNYV, 27. FEJEZET, 17. ZSOLTÁR: „ÁTKOZOTT, AKI ODÁBB TOLJA FELEBARÁTJA HATÁRKÖVEIT”.

a másik hányadot pedig a tágabb, nagyobb érdeklődést keltő országos és nemzetközi jellegű sportesemények leképezése teszi ki.

Az első csoportba tartoznak tehát a kolozsvári Universitatea futballcsapatáról szóló, azt népszerűsítő és az ellenfelek csapatát lehurrogó firkálások. Ezek a firkálások elfoglalják a csapat stadionjának kerítését, annak teljes felhasználható felületét, a környező épületek falait, emellett a város egész területén szétszórva megtalálhatóak.

A futballstadion kerítésén található firkálások egy egészen sajátos retorikát képviselnek. Itt a legelső firkálás a NO MAN'S LAND volt, amely lehetett akár albumcím is, de akár a kerítés ürességére, a firkáktól való mentességére, „gazdátlanságára” vonatkozhatott. Az utóbbi 2-3 év azonban rácsfolt erre a tartalomra. Ma gyakorlatilag nincs olyan felület a kerítésen, ahova ne került volna szöveg. A firkálók, akik magukat városszerte „U” FANATICS; „U” ZEBRAS COMMANDO; GRUPPO CENTRALE; VECCHIJA GUARDIJA @LTRAS; VECCHIA GUARDIA CL@J szurkolótáborokként, ultrákként definiálják. Ez az öndefiníció egy nemzetközi hatásnak tekinthető, Európa nagyobb városaiban az ultrák jelenlétére hasonló graffitik utalnak. A Kolozsváron gyűjtött szövegekben, megnevezésekben mindig kiemelik a csapatot jelentő U betűt, amelyet önmagában is előszeretettel írnak fel mindenhová. Több helyen hangoztatják az 1919-es évszámot, mint a klubcsapat és szurkolótábor létrejöttének időpontját: @LTRAS / din/ 1919; S@PERIORI / DIN 1919⁷⁵. Ehhez az országos viszonylatban korainak számító megalakulási időponthoz viszonyítva marasztalnak el más – egyébként országos szinten is jobb eredményeket elérő és elért – csapatokat:

	STEAUA	VOI UNDE
	DINAMO	AȚI FOST
1919...	RAPID	CIOROILOR ⁷⁶ ?

A szurkoló-firkálók saját helyzetüket, ars poeticájukat is megfogalmazzák: PATRIOTI LOCALI ”U”/ ÎMPOTRIVA SUDIȘȚILOR / PARAZIȚI⁷⁷. Ezen meghirdetett népszerűsítési program értelmében biztatják csapatukat, beszélnek a nevében: SUPERIORI PÂNA LA MOARTE HAI „U”; 4 EVER DOMINĂM / CAMPIONATUL; „U” SUPERIORI/ MEREU; 2000

⁷⁵ @LTRÁK 1919-től; FELSŐBBRENDŰEK 1919-TŐL.

⁷⁶ STEAUA TI HOL
DINAMO VOLTATOK
1919... RAPID CSŐRŐK? (A coroi szó cigánypurdét, csókat egyaránt jelent.)

⁷⁷ ”U” LOKÁLPATRIÓTÁK A PARAZITA DÉLIEK ELLEN.

DOMINAȚIA INCEPE... □ „U”; IN MEMORIAM „U” 2000⁷⁸; és dicsérik játékosait: MERSI/ NELUȚU⁷⁹; NELUȚU/ 4 EVER / „U”. Ugyanezen felsőbbrendűségi érzéstől vezérelve minősítenek más csapatokat, azok szurkolóit, játékosait: MUIE / STEAUA; MUIE / GLORIA; SUG / DINAMOVIȘȚII; STELIȘȚII / SUG PULA; MORI / JEANE / LA FUNDENI; MORI / PĂDUREANU; MUIE / MITICĂ⁸⁰. Amint látjuk, az ebbe a csoportba tartozó firkák elsősorban hatni akarnak. A firkálók a város számára népszerűsíteni kívánják a csapatot, ébren tartani a város lakosságának a érdeklődését a kedvenc csapat iránt. Nem véletlenül jelentkeznek tömegesen ezek a szövegek akkor, amikor a csapat teljesítménye megromlott, sikerei megfogyatkoztak.

A csapatot népszerűsítő szövegek a mindenkori településlakó elemi érzésére, a lokálpatriotizmusra apellálnak. A lokálpatriotizmus nyilvánul meg a szövegekben, a befogadókban is ezt az érzést igyekeznek kiváltani, aktivizálni. A legtöbb szöveg azt hirdeti, hogy a klubcsapat a városé: „U” CLUJ⁸¹. Ugyanezen logika alapján jelennek meg az ellenfél csapatnevei helyett gyakran a város, illetve régió nevei: „U” ANTI BUCUREȘTI / ANTI TOȚI; SUDIȘȚI PROȘȚI⁸² stb. Tetten érhető a szövegekben hangsúlyosan jelen lévő erdélyi-déli, kolozsvári-bukaresti ellentét, amely a közgondolkodást is meghatározza. A szurkolás ennek hangoztatására is ürügyként szolgál. Így a csapatok lehurrogása közvetve történik meg, a városon, régión keresztül. A másik, népszerűsítési oldalon a firkálók felhasználják a város központi szerepét az erdélyi országrészen: „U” CLUJ / CAPITALA / ARDEALULUI⁸³. A népszerűsítés-lehurrogás a szurkoláshoz hasonlóan gyakran túlzó formákat ölt: TOȚI SUG PULA; MAMĂ, TE IUBESC, DAR NŪ CA PE „U”⁸⁴.

A város közterein található helyi sportélethez fűződő falfirkák közül leggyakrabban a MUIE RAPID; MUIE STEAUA; ANTI GLORIA; SUDIȘȚI PROȘȚI; „U” ANTI BUCUREȘTI / ANTI TOȚI; SUPER „U”; „U” 4 EVER;

⁷⁸ FELSŐBBRENDŰEK MINDHALÁLIG, HAJRÁ „U”; 4 EVER URALJUK A BAJNOKSÁGOT; „U” MINDÖRÖKKÉ FELSŐBBRENDŰEK; 2000 AZ URALOM KEZDŐDIK... □ „U”; IN MEMORIAM „U” 2000.

⁷⁹ KÖSZ NELUȚU.

⁸⁰ SZOPJ, STEAUA; SZOPJ, GLORIA; A DINAMÓSOK SZOPNAK; A STEAUÁSOK FASZT SZOPNAK; HALJ MEG, JEANE LA FUNDENI; HALJ MEG, PĂDUREANU; SZOPJ, MITICĂ.

⁸¹ „U” KOLOZSVÁR.

⁸² „U” BUKAREST ELLEN/ MINDENKI ELLEN; HÜLYE DÉLIEK.

⁸³ „U” KOLOZSVÁR ERDÉLY FŐVÁROSA.

⁸⁴ MINDENKI FASZT SZOP; ANYA, SZERETLEK, DE NEM ÚGY, MINT AZ „U”-T.

„U” PREDATU – IL PRINCIPE⁸⁵ szerepelnek. Legtöbb esetben megtalálható mellettük az alternatívaként kínált, népszerűsített csapat rövidített formája: „U” CLUJ, amely szójáték formájában is megjelenik: NUMA I / „U”NA.

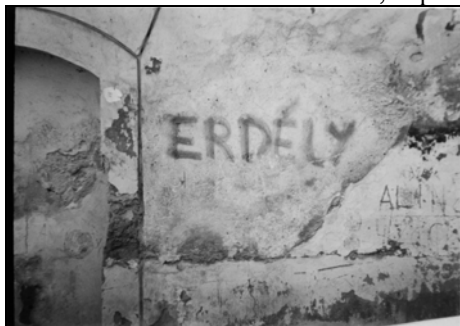
Pár évvel ezelőtt még az Universitatea ellenfelének számított a másik helyi csapat, a CFR. Az ezzel való szembekerülés fölényes győzelméről tanúskodik az U-CFR 10-0 felfirkált eredmény, illetve a BULLSHIT! szöveg. Mellette egy ábra található, az ellenfél csapatának a megszemélyesítése: akasztott ember, nyakában CFR felirattal.

A második csoportba sorolható, országos és nemzetközi sportérettel kapcsolatos szövegek legnagyobb hányada szintén a futballhoz kötődik. (SCOTTIE PIPPEN 33 kosárlabdázó, DEL PIERO futballista sztárjátékosok és a FORZA ROMA klubcsapat nevén kívül nem találtam a többihez foghatóan reprezentatív falfirkát.)

Az 1994-es futball-vb-n Románia legyőzte az Amerikai Egyesült Államokat. Ekkor keletkeztek a ROMÂNI ANEXAȚI S.U.A.!, S.U.A. PAMÂNT ROMÂNESC !!!⁸⁶ firkálások. Ugyanezen a VB-n, a román-argentin találkozón, román győzelem született. Ezt ünnepli a falra került eredmény: ROMÂNIA 3-2 ARG[ENTINA].

A 2001-es magyar-román mérkőzésen kiváló teljesítményt nyújtó játékos neve is több helyen szerepel a városban: ADRIAN ILIE.

A 2002-es futball-vb 2001-ben zajló selejtezőjében Románia Szlovéniával is szembekerült. Ettől a mérkőzéstől a románok, a válogatott addigi jó szerepléséből kiindulva, jó eredményeket vártak. Ekkor jelentek meg a hazai válogatott első győzelmét és az ellenfél csúfos bukását megjósoló, óhajtó szövegek: ROMÂNIA-SLOVENIA 666-0; coprofagia / salvează / SLOVENIA⁸⁷.



⁸⁵ SZOPJ, RAPID; SZOPJ, STEAUA; GLORIA ELLEN; HÜLYE DÉLIEK; „U” BUKAREST ELLEN/ MINDENKI ELLEN ; SZUPER „U”; „U” 4 EVER; „U” PREDATU – IL PRINCIPE.

⁸⁶ ROMÁNOK, CSATOLJÁTOK AZ A.E.Á.-T! AZ A.E.Á. ROMÁN FÖLD!!!

⁸⁷ A koprofagia menti meg SZLOVÉNIÁT.



Ifjúsági graffitik

Ebbe a csoportba azok a falfirkák tartoznak, amelyeket leginkább a fiatal korosztályhoz (pontosabban: a serdülőkorhoz) köthetünk. Ezek a szövegek találhatóak a legnagyobb mennyiségben Kolozsváron, azonban nagy részük „gyűjt-hetetlen”. Alig található olyan felület, ahova ne került volna valamilyen firkálás, megjegyzés, név, karcolás, ábra stb. Ezek a szövegek olyan tartalmakat hordoznak, olyan élettérzéseket, világképet stb. fejeznek ki, amelyek ezt az „átmeneti” társadalmat a leginkább foglalkoztatják. Funkciójuk ezen ifjúság meglétének,

preferenciájának a társadalom irányába történő demonstrálása, a korosztály önidentifikációjának elősegítése. Az ifjúsági csoportkultúrán belül a szövegek viszonylatában több érdekeltségi terület különíthető el. Ilyen alegységek a zenei együttesek, sztárok nevei, jelszavak, szexuális (tabu) témák, kommemoratív szövegek stb.

Az együttesekről szóló, sztárok neveit megörökítő falfirkák terjedelmes hányadát teszik ki az ifjúsági szövegeknek. A könnyűzene területéről szinte minden divatos együttes képviselteti magát: BUG MAFIA; PARAZITII; GUNS'N'ROSES; DEPECHE MODE; METALLICA; KREATOR; SEPULTURA; KEEP THE FAITH; RAMMSTEIM stb., amelyek Kolozsvár fiatalságának zenei ízlését kielégítik. A zenei műfajok területén az ifjúságon belül több vízszintes csoportosulás különül el: rockerek, punkok, rap- és technokedvelők, manelehallgatók stb. Ezek a csoportok egymás zenei ízlését lehurrogatják (MUIE MANELIȘTILOR⁸⁸), a saját zenei stílusukat és életfelfogásukat népszerűsíthetik (BORN TO ROCK, DRINK & FUCK).

Az együttesek, sztárok neveinek megjelenítése a falakon az ifjúság számára olyan mentális teret teremt, amelyben ezek a kedvencek jelenvalóvá válnak. Együttesekkel, sztárokkal rendezik be életterületüket, otthonossá teszik a maguk számára. Ezek a típusú szövegek az iskolák környékén hatványozottabban vannak jelen, mintegy ellensúlyozva az onnan érkező hivatalos kultúrát. A sztároktól a médián keresztül a rajongókhoz eljutott vélemények, mondások szállóigékké válnak, saját életérzéseként kerülnek a falakra. Ilyen a Kurt Cobain zenei bálványtól kölcsönzött mondás: PUNK'S NOT DE(A)D, ahol az A anarchia jelként (A)szerepel: A a körben⁸⁹. Az anarchia jel egyébként a punkok szimbóluma. A mindenféle autoritás, rendszer ellen lázadók jelképét az ifjúság is nagy előszeretettel használja. Több szövegben és önállóan is előfordul a kolozsvári firkafelületen.

Ebbe a tematikus tömbbe tartoznak a szórakozóhelyeket megörökítő szövegek: FRANCO & NERO, JUNGLE stb. A SIDA ÎN OK⁹⁰ falfirka arra a hírre – álhírre – keletkezett, mely szerint a népszerű szórakozóhelyen/diszkóban HIV-vírussal fertőzött fecskendőkkel szurkálják a közönséget. Később mások a kompromittáló szöveg első betűit eltüntették, a szöveget írásjelekkel ellátva a szórakozóhely reklámjává változtatták: DA, ÎN OK!⁹¹

⁸⁸ SZOPÁS A MANELÉSEKNEK.

⁸⁹ Vö. Grasskamp: „ez a jel a graffitikultúrát kvázi-programszerűen hódította meg” (1986. 92).

⁹⁰ AIDS AZ O. K.-BAN.

⁹¹ IGEN, AZ O. K.-BAN!

Az erotikus témák egy része szerelmi vallomás (TE IUBESC / MIHAI⁹², SZERETLEK, MARIKA, MARY, I LOVE YOU MAN stb.), áthúzott stilizált szívek nevekkkel. Más része a társadalomban tabuként kezelt szexualitás nyersebb, obszcénebb megjelenítése. Gyakoriak a genitáliákat jelentő szavak, nemi aktussal kapcsolatos szövegek, melyeknek tabutörő funkciója nyilvánvaló. A szeméremsértés és polgárpukkasztás is vezérli a firkálókat, amikor ezeket a szövegeket forgalmas terekre helyezik el. Ilyen például a Szamos-parti zöldövezetben található SEX ÎN GRUP⁹³ firka, amit más még meg is toldott az ÎN NATURĂ⁹⁴ kiegészítéssel. Az egyik leggyakrabban előforduló obszcén kifejezés – mint már láthattuk – a *muie*⁹⁵. Egy szellemes firkáló, kihasználva az alaki hasonlóságot, a román nyelvű *Üdvözlégy Mária...* kezdetű ima egyik sorába foglalta az obszcén firkát. A helyzetkomikummal való játék a kiegészítésben rejlik: BI-NECUVÎNTATĂ EȘTI ÎNTRE MUIERI⁹⁶.

A szexualitással kapcsolatban található más természetű falfirka is. Ilyen a humoros STOP THE COKALLAR'S INVAZION, vagy az óvszerrel kapcsolatos reklámparódiák: DUREX MAKERS OF CONDOM!, SAFE YOUR LIFE USE CONDOM. Valaki a szűznek tartott lányismerőseit is rangsorolta: TOPU VIRGINILOR:/ 1. BALONCA / 2. JULA / 3. BANCEU / 4. CHELU / 5. ȚOICU⁹⁷.

Az okkupáció és véleménynyilvánítás gesztusa mellett nem hagyható figyelmen kívül a saját egzisztencia nyomának hátrahagyására irányuló váagnak a megnyilvánulása, amely a *turizmus rituáléjához*⁹⁸ is hozzátartozik. A *kommemoratív* szövegek⁹⁹ nagyon gyakoriak Kolozsváron is. Egy részük az Itt jártam..., ...a fost aici¹⁰⁰, ...was here formulával kezdődik / végződik: Itt járt M. István; POGĂ WAS HERE; Ștefă and KöpKişen. A nyomhagyás olykor parodikus: Napoleon was here/ No I wasn't. Ugyanide sorolhatók azok a színes falképek, New York-i típusú graffitik¹⁰¹, amelyek a többféle szín használatával a közlés, nyomhagyás szándékán túl más funkciókkal is bírnak. A bonyolultabb technikával kivitelezett, a művészet irányába mutató falképek is egyre inkább

⁹² SZERETLEK, MIHAI.

⁹³ SZEX CSOPORTOSAN.

⁹⁴ A TERMÉSZETBEN.

⁹⁵ SZOPJ, SZOPÁS.

⁹⁶ ÁLDOTT VAGY TE AZ ASSZONYOK KÖZÖTT.

⁹⁷ A SZÜZEK TOPLISTÁJA.

⁹⁸ Grasskamp W. 1986. 94.

⁹⁹ Balázs Géza *látogató-felírásoknak, turistafirkálásoknak* nevezi (1994b. 20).

¹⁰⁰ ...volt itt.

¹⁰¹ Vö. Kresalek D. 2000. 316–318.

megjelennek az utóbbi időben. Ezek már a művészi önkifejezés szándékával készülnek.

*

A szövegek osztályozása, a firkálások tartalmának vizsgálata után szükségesnek tartjuk a firkálást a firkálók oldaláról megközelíteni. Az alternatív kommunikációs módot a beszédmódot éltető egyének, csoportok felől is fontos megvizsgálni. Ha félretesszük azokat az – egyébként a szövegek létrejöttét magyarázó és egyrészt elfogadható – feltételezéseket, melyek szerint a firkálás kitermelődése az időstrukturáláshoz köthető vagy a csoportközi rivalizálással függ össze, még mindig nyitott marad egy fontos kérdés. Miért íródnak ezek a szövegek, mi készíti a firkálókat arra, hogy a kommunikáció ezen publikus létformáját válasszák?

A romániai társadalom általános összefüggéseinek, szerkezetének vizsgálata a probléma megvilágításához, a kérdés megválaszolásához vezethetne el. Azaz egy olyan használható hipotézist engedélyezne, amelyet további kutatások bizonyíthatnak. Az egyenlő jogokat, egyéni szólásszabadságot hirdető és megvalósítani igyekvő demokrácia a gyakorlatban illuzórikus, az egyén képtelen hivatalos úton, fórumok előtt élni a véleménynyilvánításával. A sajtószabadság a gyakorlatban nem jelenti azt, hogy bárki közvetlenül beleszólhat a médiába, befolyásolhatja, megváltoztathatja a fennálló társadalmi és politikai rendszert. A média pedig képtelen mindenki, minden egyes ember véleményének hangot adni.

Az ilyen formában is megnyilvánuló társadalmi egyenlőtlenség az alárendeltség és függőség érzetét váltja ki az aktuális társadalmi-politikai rendszerbe beleszólni nem tudó rétegekben. Ezen aszimmetrikus viszonyt a hatalmi pozícióból, felülről jövő szabályzat, utasítás, alternatíva is determinálja.

A maguk véleményével közvetlenül élni nem tudók rétegéből kerül ki a firkálók csoportja. Szükséges hangsúlyozni, hogy nem él mindenki ezzel az alternatív kommunikációs móddal sem, következésképpen ez sem tükrözheti a szélesebb társadalom árnyaltabb véleményét. A firkálás a fordított kommunikációt¹⁰² élteti: az egyéntől a közösség felé érvényesül az „egy üzen sokaknak” beszédmozgás. Így elfogadható az a kijelentés, mely szerint a graffiti a vélemény szabadságának büszkesége¹⁰³. Az egyén a firkálás gesztusával közvetlenül a szélesebb nyilvánosság elé viheti preferenciáit, nemtetszését, ízlését, alternatívákat mutathat fel, direktebb formában befolyásolhatja a publikumot. Minthogy a magyar és

¹⁰² Hernádi M. 1986. 45.

¹⁰³ Grasskamp W. 1986. 96.

román etnikumot egyaránt érintő problémákról van szó, mindkét etnikum egyaránt él ezzel a közlési lehetőséggel.

A politikai-közéleti jellegű diskurzusok esetében a graffiti jó eszköz arra, hogy a kormányzásba, az ország politikai sorsába beleszólni nem tudó egyén vagy csoport tiltakozásának, véleményének hangot adhasson. A politikai graffiti a hivatalos diskurzusok mentén szerveződik, azoknak a szélesebb rétegeket érintő intézkedéseit, folyamatát reagálja le. A graffiti természeténél fogva a hivatalos, hatalmi diskurzusokkal szemben ellentétes előjelű, ellenzéki beszédmódot éltet. Ezzel magyarázható az a tendencia, hogy a falfirkálás negatív politikai fordulatok, gazdasági és politikai válsághelyzetek idején kristályosodik ki.¹⁰⁴ Hallgatólagosan kialakulnak azok a helyek, ahova ezeket a szövegeket el kell helyezni, „illik” elhelyezni. Megfigyelhető az a tendencia, amely a városban az ilyen firkálási tereket, „dühöngőket” létrehozza, kialakítja. Például a már nem aktuális VÎND URGENT ILIESCU¹⁰⁵ mellé később már az újabb elnököt menesztő VÎND URGENT ȚAPU¹⁰⁶, akkor aktuálisabb szöveg került. Ugyanígy a JOS ȚAPU!¹⁰⁷ graffitire firkáltak később az ISĂRESCU népszerűsítő firkálást.

A vallási és szektagraffitik megléte és előfordulása is azzal indokolható, hogy a modern társadalomban nem a keresztényi és vallási értékek kerülnek a média és a figyelem középpontjába, nem ezek nyernek szélesebb publicitást. Ezek a szövegek azokat az űröket, hiányosságokat töltik ki, amelyeket a média nem tölt be, nem pótol kellőképpen. Ugyanakkor létmódjában egy olyan viszonyt éltet ön-maga és olvasói, a szövegek és az utca emberei közt, ami a vallásos érintkezések, kapcsolatok sajátja: a közvetlenséget. A vallási és szektagraffitiről elmondható, hogy egy demokratizálódó vallási folyamatot jelez, hasonlóan az utcán leszólító, megszólító prédikátorokhoz, akik magukat egyszerűen „keresztényeknek”, egyházon, felekezeten kívülieknek vallják. Mindennek jelenléte egy erősen ortodox városban a vallási pluralizmus kialakulását jelenti. Azon ideális állapot, létmód, amelyet ezek a szövegek propagálnak, csupán a szándék szintjén jut kifejezésre. Így a vallási és szektagraffitik esetében kontraszt képződik a valóságos és virtuális állapot között.

A helyi sportéletéről szóló graffitik esetében megfigyelhető, hogy akkor árasztja el a várost a fent bemutatott szövegek sokasága, amikor a futballcsapat sikerei megcsappantak, teljesítménye hanyatlóban van. Következésképpen a mé-

¹⁰⁴ Vö. Voigt meghatározása: a graffitik „a vártnál inkább nemzetközi jellegűek, különösen politikai válságok idején (pl. 1968-ban Európában) népszerűek” (1975. 714).

¹⁰⁵ ELADOM SÛRGŐSEN ILIESCUT.

¹⁰⁶ ELADOM SÛRGŐSEN A KECSKEBAKOT.

¹⁰⁷ LE A KECSKEBAKKAL!

diából is kiszorul, főleg az elismerést illetően. A szövegek reklámként hatnak, úgy is működnek: megpróbálják „eladni” a csapatot a (helyi) nyilvánosságnak. Ez a gesztus a csapat irányába is tud hatni, számára önbizalmat ad, mivel lelkes szurkolótáborról tanúskodik. A firkálásnak ebben a tematikájában látszik a leg-egységesebbnek Kolozsvár lakossága. Nem akad egyetlen olyan szöveg sem, amely a helyi klubcsapatot vagy a román válogatottat szidalmazná, illetve az ellenfeleket biztatná. Ezeket a szövegeket túriks meg a leginkább Kolozsvár közterein, szemben a politikai vagy ifjúsági graffitikkal. A sportstadion körüli firkák létrejöttük óta változatlanul megvannak, bővülnek. A stadion bejárati kapuiról eltávolították ugyan a népszerűsítő-lehurrogó szövegeket (2002 márciusában), mivel tartalmukkal és meglétükkel ebben a jegyszedők által hivatalosított térben nem értettek, nem érthettek egyet. A kerítés többi graffitije azonban érintetlenül maradt.

Az ifjúsági graffitik kitermelődésének nemcsak a médiában való képviselői elégtelensége az oka, hanem az a tény is, hogy az ifjúság többszörösen hátrányos helyzetbe kényszerül a felnőttek társadalmában. Nemcsak a döntéshelyzetekből vannak életkoruknál fogva kizárva, hanem kisebbségi helyzetbe is kényszerülnek egy olyan társadalomban, ahol ez a korosztály kisebb hányadot képez. Ezeknek a szövegeknek a megléte a firkálók által képviselt korosztály lázadásaként is értelmezhető. Ezt a lázadást a társadalomban rájuk osztott másodlagos, hátrányos szerepük generálja. Mindez megnyilvánul abban a tényben is, hogy ezek a szövegek nagyrészt a tabutémákat feszegetik. Az erotika, szexualitás erőteljes hangoztatása, a tabutörő szándék a lázadás kifejeződése. A firkálás gesztusa számukra egyértelműen és erőteljesen a társadalmi szelep funkcióját tölti be.

Nem marad más hátra, mint megvizsgálni a szövegek sorsát. Mint már mondtuk, mindkét etnikum él a falfirkálás közlési módjaival. A közönség, aki a szövegeket olvassa, dekódolja, akinek környezetében ezek a szövegek léteznek és ez a kultúra él, ugyanazzal a szövegvilággal szembesül. Azt szeretnénk ezzel hangsúlyozni, hogy a graffitiben való viselkedéshez ugyanazok a feltételek, körülmények adtak az összes etnikumnak. Mindkét, a román és magyar etnikum problémáiról, aspirációiról szól a falfirka, mindkét etnikumot megszólítja a szöveg.

Barna Gábor a kolozsvári utcaneveket vizsgálva¹⁰⁸ megállapítja, hogy a kolozsvári etnikumok másképp, ellentétesen használják a tereket, eltérő mentális térképekkel számolhatunk a magyar és román nemzetiségűek esetében. Így párhuzamosan és egyidejűleg több „megnevezett világ”, „ethnoscape” létezik¹⁰⁹. „A

¹⁰⁸ Vö. Barna G. 2000. 689–701.

¹⁰⁹ Barna G. 2000. 693.

hivatalos román névadás mellett párhuzamosan és latensen él a magyar névhasználat is. Emögött a nevesített világ mögött azonban egy másik tájtörténet, egy másik történelem, egy másik történelemszemlélet, egy másfajta identitás húzódik meg. Ezek a történelmek pedig legfeljebb csak érintkeznek, de ritkán fedik egymást. Sok esetben nem kiegészítői egymásnak, hanem kizárói¹¹⁰. A graffitivel való viszonyulásuk azonban ezekben az etnikumfüggő terekben homogén: a graffiti kolozsvári lakos közönsége nemzetiségtől függetlenül ugyanúgy viselkedik a firkálásban, a graffiti terében. Azaz nem etnikumok a graffitivel való találkozásakor, hanem városlakók, akik akár elítélik a szövegek jelenlétét, azoknak a fizikai környezetre kifejtett hatását, akár nem, de ugyanazt a tartalmat olvassák, ugyanúgy olvassák, egyetértőleg vagy elutasítólag viszonyulva hozzájuk.

A kolozsvári graffiti meglepő módon nem erősíti fel a Funar-féle román hatalom által generált nemzetiségi piszkálódásokat. Természetesen a firkálások beszámolnak lokális eredetű és színezetű etnikumközi konfliktusokról, ám az ilyen típusú szövegek előfordulási aránya mégis csekélyebb, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy Kolozsváron a román hatalom részéről érkező interetnikus uszítások gyakoribbak, fokozottabban érvényesülnek, mint Erdély más vegyes nemzetiségű településeiben. Az interetnikus viszonyokról szóló szövegek a többi tartalmi csoportokhoz viszonyított csekély számára az lehet a magyarázat, hogy az ilyen jellegű ellentétek a sajtóban felszínre kerülnek, megoldódnak vagy folyamatosan lerendeződnek. Talán nem megalapozatlan az a feltetelezés, hogy ennek a témának nagyobb a publicitása, az ilyen jellegű diskurzusokat nagymértékben felvállalja – és akár: túlbeszéli – a média.

Szövegtár

POLITIKAI-KÖZÉLETI SZÖVEGEK

– az 1989-es forradalom után közvetlenül:

A GYLKOSOK KÖZÖTTÜNK JÁRNAK; később: A VÁMPÍROK KÖZTÜNK JÁRNAK
REGELE ŞI PATRIA! (A KIRÁLY ÉS A HAZA!)

TRĂIASCĂ REGELE MIHAI! (ÉLJEN MIHAI KIRÁLY!)

TRĂIASCĂ REGELE! (ÉLJEN A KIRÁLY!)

TRĂIASCĂ REGELE IN PACE ŞI ONOARE (ÉLJEN A KIRÁLY BÉKÉBEN ÉS TISZTELETBEN)

REGELE ŞI PATRIA (A KIRÁLY ÉS A HAZA)

¹¹⁰ Barna G. 2000. 696.

– az 1990-es első demokratikus választás után:

POLITICA FĂRĂ OPOZIȚIE = DICTATURĂ (AZ ELLENZÉK NÉLKÜLI POLITIKA = DIKTATÚRA)

NU VREM ALT 1946 CU MINCIUNI ȘI TÎLHĂRIE (NEM AKARUNK EGY MÁSIK 1946-OT HAZUDOZÁSSAL ÉS RABLÁSSAL); rajta ADIO GHIȚĂ (AGYŐ, GHIȚĂ)

VREM / COALIȚIE / NU FESEENISM (KOALÍCIÓT AKARUNK, NEM FESEENIZMUST – az FSN betűszóból)

SUPEREROI VENIȚI CU NOI (SZUPERHŐSÖK, GYERTEK VELÜNK)

– az 1996-os kormányváltás idején:

JOS ILIESCU (LE ILIESCUVAL)

JOS ILIESCU (LE ILIESCUVAL, mellette sarló és kalapács)

JOS COMUNISMUL (LE A KOMMUNIZMUSSAL)

ILIESCU COMUNIST (KOMMUNISTA ILIESCU)

ILIESCU = PCR (ILIESCU = RKP, Román Kommunista Párt)

S.Q.-uniști opriți / război civil rece că / ne predăm / noi (S. Q.-unisták [= ex-kommunisták] állít-sátok le a hideg polgárháborút, mert megadjuk magunkat.)

VATRA = FSN = PCR

– az 1996-os választások első fordulója (november 3.) után:

7 ANI DE MINCIUNE / CORUPȚIE / ȘI HOȚIE (7 ÉV HAZUDOZÁS, KORRUPCIÓ ÉS TOLVAJLÁS)

VÎND URGENT ILIESCU (ELADOM SÜRGŐSEN ILIESCUT)

DEȘTEPTAREA ⇔ (ÉBRESZTŐ ⇔)

VOTAȚI ⇔ (SZAVAZZ A ⇔-RA)

VOTAȚI / CHEIA DE / LA POARTĂ (SZAVAZZ A KAPU KULCSÁRA)

– az 1996-os választások második fordulója (december 3.) után:

NU PDSR (NEM A PDSR-T, mellette sarló és kalapács)

VICTORIEmil!

CDR, CDR / ILIESCU / nu mai e! (CDR, CDR, ILIESCU nincs többé!)

Adevărul/ acum! (Az igazat, most!)

Revoluția acuma (Forradalmat most)

– 1997 márciusa után:

ȚAPUL ȘI CU / CHIORUL OMOARĂ / POPORUL (A BAKKECSKE ÉS A VAKSI A NÉ-PET ÖL)

CDR = SĂRĂCIE (CDR = SZEGÉNYSÉG)

CDR = RAHAT (CDR = SZAR.)

JOS EMIL ȚAPU! (LE BAKKECSKE EMILLEL!)
JOS ȚAPU! (LE A BAKKECSKÉVEL!)
JOS CAPRA (LE A KECSKÉVEL)

– 1999-ben:

JOS / ECLIPSA / JOS ȚAPUL (LE A NAPFOGYTKOZÁSSAL, LE A BAKKECSKÉVEL)
VÎND URGENT ȚAPU (ELADOM SÛRGÕSEN A BAKKECSKÉT)

– a 2000-es választások elsõ fordulója (november 26.) elõtt:

JOS CDR! (LE A CDR-REL!)
JOS PNL! (LE A PNL-REL!)
JOS PNȚCD! (LE A PNȚCD-VEL!)
Jos PNȚ-iștii! (Le a PNȚ- pártiakkal!)
ISĂRESCU
ISĂRESCU PREȘEDINTE! (ISĂRESCUT ELNÖKNEK!)
CINE NU GÂNDEȘTE/ VOTEAZĂ/ ILICI SAU VADIM (AKI NEM GONDOLKODIK,
AZ ILJICSRE VAGY VADIMRA SZAVAZ)
ILIESCU
VADIM
NOI CU ILIESCU „CAP” III. / CONCLUZIE: NU-L VOTAȚI (MI ILIESCUVAL III. "FEJ"
[a fejezet szóból], KONKLÚZIÓ: NE SZAVAZZATOK RÁ)
VADIM / SPAIMA CURVELOR (VADIM A KURVÁK RÉME)

– a 2000-es választások második fordulója (december 10.) elõtt:

PE ORICARE ÎL VOTAȚI / TOT RĂMÂNEȚI ÎNȘELAȚI (BÁRMELYIKRE SZAVAZ-
TOK, BECSAPOTTAK MARADTOK)
Moș Guerillă / PREȘEDINTE! (Gerilla Apót ELNÖKNEK!)
VOTAȚI Moș Guerillă! (SZAVAZZATOK Gerilla Apóra!)
VADIM (alatta horogkereszt)
STRADA C. Z. CODREANU SUS GARDA / TOTUL / PENTRU ȚARĂ (C. Z. COD-
REANU UTCA, VASGÁRDA FEL, MINDENT A HAZÁÉRT)

– polgármester-választásokkal kapcsolatosak:

Jos Funar (Le Funarral)
MUIE FUNAR (SZOPJ, FUNAR)
SUGE / FUNAR (SZOPJ FUNAR)
ADIO GHIȚĂ (AGYŐ, GHIȚĂ. Ez a román Gheorghe név bevezett alakja.)
ADIO GHIȚĂ = PENSIONAREA (AGYŐ GHIȚĂ = NYUGDÍJAZÁS)
FUNAR 4 EVER (késõbb: FUCK FUNAR 4 EVER)
Funar te iubesc/ Attila (Funar, szeretlek/ Attila)

– egyéb, általános:

iubesc ROMÂNIA (szeretem ROMÁNIÁT)

ROMANIA IS DEAD

SYSTEM FUCKED UP[Ⓐ]

!!! FUCK / THE ROUMANIAN / SYSTEM

FUCK THE ARMY

ROMÂNIA / ⇒ / PRIMA LA / DREAPTA (ROMÁNIA ⇒ JOBBRA AZ ELSŐ)

BOLYAIT!

NO MAN'S LAND

SZABAD ERDÉLYT!

ERDÉLYORSZÁG TÜNDÉRORSZÁG

ERDÉLY

– interetnikus „párbeszéd”:

TOȚI UNGURI SUNT TURIȘTI! (MINDEN MAGYAR TURISTA!)

UNGURII SUG (SZOPNAK A MAGYAROK)

UNGURII SUNT TRIȘTI (A MAGYAROK SZOMORÚAK)

BITCH

MUIE LA UNGURI „DE 1 DECEMBRIE” (SZOPÁS A MAGYAROKNAK DECEMBER 1.
ALKALMÁBÓL)

MUIE / LA / UNGURI (SZOPJANAK A MAGYAROK)

MUIE / UDMR (SZOPJ, RMDSZ)

MUIE / HUNGARY (SZOPJ, HUNGARY)

SUGEȚI TOȚI PULA / DIN APAȚAI (SZOPJATOK MIND FASZT AZ APÁCZAIBÓL)

– külpolitikai:

NU LA NATO (NE A NATO-BA)

JOS NATO (LE A NATO-VAL)

NU MAI INSULTAȚI NATO (NE ERŐLTESSETEK A NATO-T)

LEVINSZKY

KLINTON / FUCK / YOU

VALLÁSI ÉS SZEKTAGRAFFITIK:

ISUS TE IUBEȘTE (JÉZUS SZERET TÉGED)

ISTEN

ISUS E DOMN (JÉZUS AZ ÚR)

ISUS IS THE LORD

ISUS E VIU (JÉZUS ÉL)

DUMNEZEU ESTE / DRAGOSTE (ISTEN A SZERETET)

ISUS / LUMINA / LUMII (JÉZUS A VILÁG VILÁGOSSÁGA)
ISUS VINE CURÎND (JÉZUS JÖN NEMSOKÁRA)
HRISTOS A ÎNVIAT / ADEVĂRAT A ÎNVIAT (KRISZTUS FELTÁMADOTT, VALÓ-
BAN FELTÁMADOTT)
BIBLIA ZICE / DEUTERONOM CAPITOL 27 / VERSEȚ 17 / „BLESTEMAT SĂ FIE / CEL
CE VA MUTA HOTARELE / APROAPELUI / SĂU” (A BIBLIA MONDJA, MÁSO-
DIK TÖRVÉNYKÖNYV, 27. FEJEZET, 17. ZSOLTÁR: „ÁTKOZOTT, AKI ODÁBB
TOLJA FELEBARÁTJA HATÁRKÖVEIT”)
SATAN (SÁTÁN, alatta fordított ötágú csillag a körben)
NO FUTURE
† / HOLBI END OF / THE / ROAD
GOD IS AWESOME
FUCK GOD
SATANIȘ
SPORTÉLET, SPORTESEMÉNY:

– a helyi sportéletről:

PATRIOTI LOCALI ”U” ÎMPOTRIVA SUDIȘTIȚILOR PARAZIȚI (”U” LOKÁLPATRIÓ-
TÁK A PARAZITA DÉLIEK ELLEN)
„U” FANATICS
„U” ZEBRAS COMMANDO
GRUPPO CENTRALE
VECCHIJA GUARDIJA ①LTRAS
VECCHIA GUARDIA CL①J
„U” CLUJ („U” KOLOZSVÁR)
„U”
„U” 4 EVER
„U” PREDATU – IL PRINCIPE
①LTRAS / din / 1919 (①LTRÁK 1919-től)
S①PERIORI / DIN 1919 (SZ①PERIOROK 1919-TŐL)
1919... STEAUA DINAMO RAPID VOI UNDE AȚI FOST CIOROILOR ? (1919... STEAUA
DINAMO RAPID, TI HOL VOLTATOK, CSÓRÓK?)
Forza „U” Cluj (FORZA „U” KOLOZSVÁR)
2000 DOMINAȚIA ÎNCEPE... ① „U” (2000 AZ URALOM KEZDŐDIK... ① „U”)
SUPERIORI PÂNA LA MOARTE HAI „U” („U” MINDHALÁLIG FELSŐBBRENDŰEK,
HAJRÁ)
„U” CLUJ CAPITALA ARDEALULUI („U” KOLOZSVÁR ERDÉLY FŐVÁROSA)
MUIE MITICĂ (SZOPJ, MITICĂ)
MORI PĂDUREANU (HALJ MEG, PĂDUREANU)
ANTI GLORIA

MUIE GLORIA (SZOPJ, GLORIA)
MUIE STEAUA (SZOPJ, STEAUA)
MUIE RAPID (SZOPJ, RAPID)
MUIE DINAMO (SZOPJ, DINAMO)
STEAUA DINAMO RAPID SUGE (STEAUA DINAMO RAPID, SZOP)
4 EVER DOMINĂM CAMPIONATUL (4 EVER URALJUK A BAJNOKSÁGOT)
STELIȘTII SUG PULA (A STEAUÁSOK FASZT SZOPNAK)
„U” SUPERIORI MEREU („U” MINDÖRÖKKÉ FELSŐBBRENDŰEK)
MERSI NELUȚU (KÖSZ NELUȚU)
ANTI BUCUREȘTI / ANTI TOȚI (BUKAREST ELLEN, MINDENKI ELLEN)
MUIE: BUCUREȘTI, MITICĂ (SZOPJ: BUKAREST, MITICĂ)
FORZA PETROLUL (FORZA PETROL áthúzva)
IN MEMORIAM „U” 2000
„U”-CFR 10-0
BULLSHIT! (akasztott ember, nyakában CFR felirattal)
MAMĂ, TE IUBESC, DAR NU CA PE „U” (ANYA SZERETLEK, DE NEM ÚGY, MINT
AZ „U”-T)
TOȚI SUG PULA (MINDENKI FASZT SZOP)
„U” NELUȚU 4 EVER „U”
MORI JEANE LA FUNDENI (HALJ MEG JEANE LA FUNDENI)
ANTITTOȚI (MINDENKI ELLEN)
FAN CLUB SUPERIORI (FELSŐBBRENDŰ RAJONGÓ KLUB)
SUG DINAMOVIȘTII (A DINAMÓSOK SZOPNAK)
NUMAI „U”NA; „UNA” (CSAK EGYET, CSAK „U”-T)
SUDIȘTI / PROȘTI (HÜLYE DÉLIEK)
„U” ARDE GRUIA! / 02. 11. 02.
ARDE GRUIA NUMAI „U”

– országos sportesemény:

ROMĂNI ANEXAȚI S.U.A.! (ROMÁNOK, CSATOLJÁTOK AZ A.E.Á.-T!)
S.U.A. PAMÂNT ROMÂNESC !!! (AZ A.E.Á. ROMÁN FÖLD!!!)
ROMÂNIA 3-2 ARG[ENTINA]
ROMÂNIA-SLOVENIA 666-0
coprofagia salvează SLOVENIA (a koprofágia menti meg SZLOVÉNIÁT)
ADRIAN / ILIE

– egyéb:

SCOTTIE PIPPEN 33
DEL PIERO
FORZA ROMA

IFJÚSÁGI GRAFFITIK:

SIDA ÎN OK (AIDS AZ O. K.-BAN); később: DA, ÎN OK! (IGEN, AZ O. K.-BAN)
MUIE MANELIȘTILOR (SZOPÁS A MANELÉSEKNEK)
I be walking/ god like a dog
TE IUBESC MIHAI (SZERETLEK, MIHAI)
SZERETLEK, MARIKA
MARY, I LOVE YOU MAN
I KILL YOU
ONLY YOUTH ZONE
DUREX MAKERS OF CONDOM!
SAFE YOUR LIFE USE CONDOM
STOP THE COKALLAR'S INVAZION
BINECUVÎNTATĂ EȘTI ÎNTRE MUIERI (ÁLDOTT VAGY TE AZ ASSZONYOK KÖ-
ZÖTT)
Life is / ashes / PUNK'S NOT DE@D
SUCK MY DICK
SUCK MY POCKET
SEX ÎN GRUP (SZEK CSOPORTOSAN); később: ÎN NATURĂ (A TERMÉSZETBEN)
TOPU VIRGINILOR (A SZÜZEK TOPLISTÁJA): / 1. BALONCA / 2. JULA / 3. BANCEU
/ 4. CHELU / 5. ȚOICU
BIG LORD SHIT & ME
Ștefă and KöpKișen
Itt járt M. István
POGĂ WAS HERE
JOHNNY ȘI ANDREI (JOHNNY ÉS ANDREI)
Napoleon was here/ No I wasn't.

Felhasznált irodalom

BALÁZS Géza

- 1994a A tetoválás és tetovált szövegek magyar néprajzi kutatása. In: Petőfi S. János–Békési Imre–Vass László (szerk.): *Szemiotikai szövegtan 7. A multimediális kommunikátumok szemiotikai-textológiai megközelítéséhez*. Szeged. 69–83.
- 1994b Beszélő falak. Ötszáz különféle magyar graffiti, 1980–1990. In: *Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 64*. Budapest

1987 A firkálások kutatása és nyelvi jellemzői Magyarországon. *Magyar Nyelvőr* 3. Budapest. 330–338.

BARNA GÁBOR

2000 Mentális határok – megduplázott világok. In. *Folklorisztika 2000-ben. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára II.* ELTE BTK. Budapest. 689–701.

BIRÓ A. ZOLTÁN et al.

1991 Mentális környezet. *Janus VIII. 1.*

BODÓ JULIANNA–BIRÓ A. ZOLTÁN

2000 Szimbolikus térfoglalási eljárások. In. Bodó Julianna (szerk.): *Miénk itt a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban.* Pro-Print Könyvkiadó. Csíkszereda. 9–42.

FOUCAULT, MICHEL

é. n. A diskurzus rendje. In: *A fantasztikus könyvtár.* Pallas Stúdió. H. n. 50–74.

GAAL GYÖRGY

2001 Kolozsvár kétezer esztendeje dátumokban. In: Dáné Tibor Kálmán–Egyed Ákos–Sipos Gábor–Wolf Rudolf (szerk.): *Kolozsvár 1000 éve. A 2000. október 13–14-én rendezett konferencia előadásai.* Erdélyi Múzeum Egyesület–Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület. Kolozsvár. 376–437.

GRASSKAMP, WALTER

1986 A kézírás árulkodó (Címszavak egy graffiti-esztétikához) In. Kovács Ákos (szerk.): *Budapesti falfirkák – A Múcsarnok és az Országos Közművelődési Központ közös kiállítása.* Fényes Adolf Terem. Budapest. 91–103.

HABERMAS, JÜRGEN

1971 *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása.* Gondolat Könyvkiadó. Budapest

HERNÁDI MIKLÓS

1986 A házfalak kommunikációja. In. Kovács Ákos (szerk.): *Budapesti falfirkák – A Múcsarnok és az Országos Közművelődési Központ közös kiállítása.* Fényes Adolf terem. Budapest. 45–52.

HYMES, DELL

1975 A beszélés néprajza. In: Pap Mária–Szépe György (szerk.): *Társadalom és nyelv. Szociolingvisztikai írások*. Budapest. 93–146.

INCZE ÉVA

1997 Egy áltemetés és szimbólumai. *Korunk*. 3 f. VIII. évf. 12. sz. Kolozsvár. 26–34.

KÓSA ANDRÁS

2001 Románia: új kormányral az új évezredben? *Pro Minoritate. Nyár*. 207–224.

KRESALEK DÁVID

2000 A város mint kiállítóterem, avagy a legpublikusabb tárlatokról. A graffiti Magyarországon. *Tabula 3 (2)*. Budapest. 316–327.

LACHMANN, RICHARD

1998 Graffiti – karrier és ideológia. In: Bíró Judit (szerk.): *Deviációk. Új Mandátum Könyvkiadó*. Budapest. 232–252.

PREGLAU, MAX

2000 Fenomenológiai szociológia – Alfred Schütz. In: Morel, Julius–Bauer, Eva–Meleghy Tamás–Niedenzu, Heinz–Jürgen–Preglau, Max–Staubmann, Helmut (szerk.): *Szociológiaelmélet*. Osiris Kiadó. Budapest. 81–102.

SZERDAHELYI ISTVÁN

1975 Feliratirodalom; epigrafika. In: *Világirodalmi Lexikon*. 3. Akadémiai Kiadó. Budapest. 77–81.

TERESTYÉNI TAMÁS

1992 Szövegelméleti tézisek. A reprezentáció, a kommunikatív cselekvés és az informativitás szempontjai szövegek vizsgálatában. In: Petőfi S. János–Békési Imre (szerk.): *Szemiotikai szövegtan 4. A verbális szövegek megközelítési aspektusaihoz (I)*. Szeged. 7–33.

VEREBÉLYI KINCŐ

1995 A szépírástól a képírásig. Jegyzetek a népi grafika válfajairól. *Népi kultúra – népi társadalom XVIII*. 205–236.

VARGA E. ÁRPÁD

2001 *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája IV. Febér, Beszterce-Naszód és Kolozs megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között.* Teleki László Alapítvány-Pro-Print Könyvkiadó. Budapest–Csíkszereda

VOIGT VILMOS

1975 Graffiti. In. *Világirodalmi Lexikon 3.* Akadémiai Kiadó. Budapest. 714.

NÉPRAJZI LÁTÓHATÁR
2004. 1-2. SZÁM

Bánkiné Molnár Erzsébet
Csáky Károly
Dallos Csaba
Illés Gabriella
Jakab Albert Zsolt
Kész Margit
Lovas Kiss Antal
Telenkó Bazil Mihály
Verebélyi Kincső
Viga Gyula